LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2027

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania

„Wrzosowa Kraina”

Wrzosowa Kraina w zgodzie z naturą!

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Chocianów, 2023r.

Spis treści

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWO LOKALNEGO 3

ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR 8

ROZDZIAŁ III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 13

Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR 20

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia 35

Rozdział VI Cele i wskaźniki 41

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru 49

Rozdział VIII Plan działania 53

Rozdział IX Plan finansowy LSR 53

Autorzy:

dr hab. Piotr Rogala, prof. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
dr Marta Kusterka-Jefmańska, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Paweł Antoniewicz ,,Przestrzeń Otwarta''
Barbara Sulma Prezes Zarządu Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina
Weronika Olszak – pracownik biura LGD Wrzosowa Kraina
Karolina Siodła - pracownik biura LGD Wrzosowa Kraina
Anita Mielnik - pracownik biura LGD Wrzosowa Kraina

Dziękujemy wszystkim mieszkańcom Wrzosowej Krainy za zaangażowanie w proces tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju, a w szczególności Zarządowi LGD, Wójtom i Burmistrzom oraz pracownikom gmin Wrzosowej Krainy, Radnym i wszystkim członkom Stowarzyszenia.

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWO LOKALNEGO

1. Nazwa LGD i forma prawna

Tabela 1 Forma prawna Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina".

Nazwa LGD	**„Wrzosowa Kraina"**
Status prawny LGD	**stowarzyszenie**
Data wpisu do rejestru stowarzyszeń	30.09.2008r.
KRS	0000314560
NIP	5020079817
REGON	020839537

Źródło: dane LGD „Wrzosowa Kraina"

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina" zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego pod **nr 0000314560.** Wpisu dokonał Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Fabrycznej IX Wydział Gospodarczy w dniu **30.09.2008 r.**

Stowarzyszenie **posiada osobowość prawną** i działa na podstawie przepisów zawartych w Statucie.

Stowarzyszenie swoimi działaniami obejmować będzie obszar gmin wiejskich: Gromadka, Lubin, Chojnów, Bolesławiec, Miłkowice, Kunice, miejsko-wiejskich: Przemków, Chocianów oraz miasto Chojnów.

2. Potencjał LGD

2.1. Opis procesu powstania i doświadczenie LGD

Początki Partnerstwa sięgają 2004 roku, kiedy to zawiązała się **Grupa Partnerska Przemkowskiego Parku Krajobrazowego**. *Grupa Partnerska* to dobrowolna i otwarta koalicja liderów z różnych sektorów życia publicznego (samorządy, przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, instytucje państwowe, szkoły, uczelnie, mieszkańcy niezorganizowani formalnie i in.), którzy wspólnie przygotowują i realizują praktyczne, długofalowe działania na rzecz rozwiązywania problemów gospodarczych, społecznych i ekologicznych.

Za oficjalną datę powstania Grupy Partnerskiej Przemkowskiego Parku Krajobrazowego uznaje się **17 września 2004**, kiedy to, z inicjatywy Burmistrza Przemkowa oraz Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja", zorganizowano spotkanie dla przedstawicieli ościennych gmin, organizacji pozarządowych oraz lokalnych przedsiębiorców.

Po roku funkcjonowania Grupa Partnerska Przemkowskiego Parku Krajobrazowego, **10 listopada 2005** zmieniła swoją nazwę na **Grupa Partnerska Wrzosowa Kraina**. W dniu **24 maja 2007**, podczas IV Krajowego Zjazdu Grup Partnerskich, Wrzosową Krainę oficjalnie przyjęto w poczet pełnoprawnych członków Krajowej Sieci Grup Partnerskich**.** W tym samym roku, Krajowa Sieć Grup Partnerskich, doceniając osiągnięcia i działalność Grupy, przyznała Wrzosowej Krainie **tytuł Grupy Partnerskiej Roku 2006**.

Na podbudowie Grupy Partnerskiej **4 kwietnia 2006** powstała, *w ramach realizacji I Schematu Pilotażowego Programu Leader+*, **Lokalna Grupa Działania Fundacja Wrzosowa Kraina**. Wniosek do I Schematu PPL+ został złożony przez Gminę Przemków. LGD Fundacja Wrzosowa Kraina założona została

przez 10 Fundatorów/ Założycieli, którzy powołali pięcioosobowy Zarząd do realizacji celów zapisanych w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich wschodniej części Borów Dolnośląskich*.

Lokalna Grupa Działania Fundacja Wrzosowa Kraina z powodzeniem zrealizowała II Schemat Pilotażowego Programu Leader+.

Na bazie dotychczasowej współpracy, decyzją przedstawicieli Lokalnej Grupy Działania Fundacja „Wrzosowa Kraina" oraz sąsiednich jednostek samorządu terytorialnego, powstało **nowe Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina"**. Zebranie założycielskie odbyło się **7 maja 2008** w Chocianowie. Wpisu dokonał Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Fabrycznej IX Wydział Gospodarczy w dniu **30.09.2008 r.** Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina" w latach 2007-2013 oraz 2014-2020 realizowała Lokalną Strategię Rozwoju w ramach Osi 4 Leader objętej Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz 2014-2020. Obecnie Wrzosowa Kraina swoimi działaniami obejmuje **obszar gmin** wiejskich: **Gromadka, Lubin, Chojnów, Bolesławiec, Miłkowice, Kunice,** miejsko-wiejskich: **Przemków, Chocianów** oraz gminę miejską **Chojnów.**

Na realizację działań w ramach LSR na lata 2014-2020 Stowarzyszenie dysponowało kwotą 5 068 800 euro.

Zbudowany przez lata potencjał wykorzystywany będzie do dalszego rozwoju oferty turystycznej obszaru, produktu lokalnego oraz aktywizowania grup w niekorzystnej sytuacji, podnoszenia kompetencji organizacji pozarządowych oraz aktywizacji i integracji społeczności lokalnej.

LGD posiada zaplecze biurowe oraz sprzętowe, które pozwala na szybkie rozpoczęcie procesu wdrażania nowej LSR, bez konieczności organizowania biura od podstaw. Pozwoli to na maksymalne przyspieszenie prac związanych z wdrażaniem LSR, a tym samym zapewnienie ciągłości dostępu do wsparcia dla podmiotów działających na terenie Lokalnej Grupy Działania Wrzosowa Kraina.

Znaczącym atutem naszego LGD jest posiadanie wykwalifikowanych pracowników, którzy od 2005 roku nieprzerwanie pracują w biurze LGD. Pracownicy posiadają nie tylko niezbędną wiedzę teoretyczną, ale także praktyczną pozwalającą sprawnie działać w celu realizacji założeń LSR-u. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji, udział w szkoleniach powoduje, iż praca biura LGD przebiega sprawnie, a obsługa Beneficjentów jest profesjonalna.

Ogromnym wsparciem, a jednocześnie elementem bardzo usprawniającym proces wdrożenia, kontakty z beneficjentami na terenie gmin LGD, prowadzenie polityki informacyjno-promocyjnej, a także aktywizacji jest stała, sprawna współpraca z koordynatorami gminnymi LGD. W każdej gminie wyznaczona jest osoba odpowiedzialna za kontakty i współpracę z biurem LGD, ale także ze swoimi odpowiednikami w każdej z gmin leżących na terenie objętym wdrażaniem LSR.

Praca biura nadzorowana jest przez Zarząd na podstawie odrębnego Regulaminu Pracy Biura Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina". Podstawowy skład biura stanowi kadra posiadająca wykształcenie wyższe składająca się z prezesa zarządu z 20 letnim stażem oraz z 3 osób – menedżer projektów z 15 i 4 letnim stażem oraz eksperta lokalnego z 4 letnim stażem. Skład biura w przyszłości może zostać poszerzony o innych pracowników zgodnie z decyzją Zarządu. Wszyscy pracownicy biura mają doświadczenie i wiedzę niezbędną do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym oraz doświadczenie niezbędne do zarządzania LGD.

Duża część członków LGD posiada doświadczenie w zakresie realizacji operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Były to operacje o charakterze inwestycyjnym, aktywizacyjnym, edukacyjnym, kulturowym, promocyjnym i rozwoju mikroprzedsiębiorczości. Przykłady projektów realizowanych przez członków LGD „Wrzosowa Kraina" w ramach LSR ukazuje załącznik nr 5.

3. Struktura LGD

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina" działa w sposób inkluzywny zrzeszając członków zwyczajnych dopuszczając rozszerzenie lub zmianę składu LGD, zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia (rozdz. III „Członkowie Stowarzyszenia"). Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia może być osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka samorządu terytorialnego z wyłączeniem województw. LGD „Wrzosowa Kraina" jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców. LGD jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina" liczy obecnie 109 członków. Ogólne dane wskazują, że ilość członków w poszczególnych sektorach wygląda następująco:

Tabela 2 Reprezentatywność LGD

Lp.	Sektor	Liczba członków	Udział procentowy [%]
1	Publiczny	15	13,76%
2	Społeczny	71	65,14%
3	Gospodarczy	23	21,10%
	RAZEM:	109	100%

Źródło: dane LGD „Wrzosowa Kraina"

4. Skład organu decyzyjnego

Zgodnie z zapisami Statutu LGD „Wrzosowa Kraina" organ decyzyjny w Stowarzyszeniu stanowi Rada, która składa się z ~~18~~ 16 osób wybieranych przez Walne Zebranie Członków. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalenie kwoty wsparcia, które mają być realizowane w ramach przyjętej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada posiada w swoim składzie reprezentantów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. Szczegółowe kwestie dotyczące funkcjonowania organu decyzyjnego zawarte są w Regulaminie Pracy Rady.

Stowarzyszenie opracowało także plan szkoleń dla członków Rady w celu zapewnienia, że członkowie Rady Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina", to osoby o odpowiednich umiejętnościach praktycznych i przygotowaniu merytorycznym. Ponadto w ten sposób zapewniamy właściwe kompetencje ekonomiczno--administracyjne do zarzadzania środkami publicznymi i wdrażania LSR.

Liczba członków Rady zgodnie ze statutem nie może być mniejsza niż 8 osób. Żaden członek Rady nie łączy swej funkcji z funkcją w zarządzie lub komisji rewizyjnej - zgodnie z postanowieniami statutu LGD.

Struktura Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina", jako organu podejmującego decyzje co do wyboru projektów w ramach wdrażania LSR odzwierciedla powszechnie obowiązujące wymogi dla tego typu organów, w tym szczególnie wymogi trójsektorowości oraz parytetu: nie więcej niż 49% głosów decyzyjnych należących do pojedynczej grupy interesu. Zgodnie z warunkami dostępu została zdefiniowana 1 grupa interesu tj. grupa interesu sektora publicznego. Podczas prac nad strategią, w tym w procesie partycypacyjnym, nie zidentyfikowano żadnych dodatkowych, specyficznych dla obszaru grup interesu.

Tabela 3 Reprezentanci ~~sektorów oraz~~ grup interesu w organie decyzyjnym

Pozostali radni		Grupa interesu sektora publicznego	
Liczba osób	**Udział procentowy**	**Liczba osób**	**Udział procentowy**
~~10~~11	~~62,5%~~68,75%	~~6~~ 5	~~37,5%~~31.25%
OGŁÓŁEM W RADZIE: **Kobiety 56,25%** **Mężczyźni 43,75%**			

Źródło: dane LGD „Wrzosowa Kraina"

W składzie organu decyzyjnego znajdują się osoby poniżej 25 roku życia, seniorzy, reprezentanci KGW i OSP, kobiety. Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina" prowadzi rejestr interesów członków Rady, aby zapewnić wybór operacji bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu i unikania konfliktu interesów. W rejestrze zawarte są informacje o powiązaniach członków Rady.

5. **Rozwiązania stosowane w procesie decyzyjnym**

Jednym z zadań Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" jest wybór operacji na poziomie lokalnym. Szczegółowe kwestie w tym zakresie zapisane zostały w Regulaminie Pracy Rady. Doświadczenie osób wchodzących w skład Rady zostało opisane w rozdziale I Charakterystyka partnerstwa lokalnego. Niezbędna wiedza członków organu decyzyjnego zostanie zweryfikowana dzięki uczestnictwu w teście w zakresie znajomości PS WPR 2023- 2027. Dodatkowo Stowarzyszenie opracowało plan szkoleń dla członków Rady, Zarządu, Biura. W ten sposób zapewniamy właściwe kompetencje ekonomiczno - administracyjne do zarzadzania środkami publicznymi i wdrażania LSR. Plan szkoleń to dokument opracowany przez Zarząd, który jest dostępny w biurze LGD i sukcesywnie wdrażany w życie.

Osobami zaangażowanymi w pracę na rzecz LGD są również pracownicy biura Stowarzyszenia. Ich działalność opera się na Regulaminie Pracy Biura. Ich doświadczenie opisane zostało w powyższej części rozdziału I.

Podstawowym wymogiem wobec kandydata na pracownika biura LGD określonym w opisie stanowisk w biurze LGD „Wrzosowa Kraina" jest znajomość przepisów prawa i zagadnień związanych z funduszami Unii Europejskiej oraz rozwojem obszarów wiejskich.

Aby zatrudniani w LGD pracownicy spełniali powyższe wymagania podczas naboru stosuje się zapisy „Regulaminu naboru na wolne stanowiska biurowe" który funkcjonuje w LGD. Określa on wymagania konieczne stawiane kandydatom na pracowników.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Władzami Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" są: Walne Zebranie Członków, które jest najwyższą władzą Stowarzyszenia, Zarząd, Rada oraz Komisja Rewizyjna.

Najważniejszym dokumentem wewnętrznym Stowarzyszenia jest **statut**, który reguluje zasady funkcjonowania LGD.

Organem odpowiedzialnym za wybór operacji jest Rada, która działa w oparciu o **Regulamin Pracy Rady**, który jest przyjmowany i zmieniany uchwałą WZC. Regulamin określa w szczególności szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach,

uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego oraz pozostałe dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.

Regulamin Walnego Zebrania Członków (WZC) jest uchwalany i zmieniamy przez WZC i reguluje takie kwestie jak: zasady zwoływania i prowadzenia obrad; sprawy wyboru i odwołania władz; zasady podejmowania uchwał przez WZC; rozpatrywanie spraw budżetowych; wskazuje organy WZC oraz zasady zwoływania nadzwyczajnego WZC.

Regulamin Zarządu jest uchwalany i zmieniamy przez WZC. Reguluje on m.in.: zasady podziału zadań pomiędzy członków Zarządu; kompetencje tego organu; sposób zwoływania posiedzeń, ich protokołowania i podejmowania uchwał.

Regulamin Komisji Rewizyjnej jest uchwalany i zmieniamy przez WZC. Dokument ten określa m.in.: szczegółowe kompetencje organu; zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji; zasady prowadzenia działań kontrolnych i protokołowania posiedzeń.

Stowarzyszenie prowadzi biuro, w którym zatrudnieni są pracownicy. Biuro funkcjonuje w oparciu o **Regulamin Pracy Biura**, który określa w szczególności zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników oraz uprawnienia dyrektora biura. Regulamin przyjmowany jest i zmieniany zwykłą większością głosów przez Zarząd w drodze uchwały.

Ponadto sposób funkcjonowania LGD (w ramach wdrażania LSR) regulują następujące procedury:

- Procedura Przeprowadzania Naborów Wniosków I Wyboru Operacji Przez Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina", z Wyłączeniem Realizacji Projektów Grantowych, która reguluje postępowanie poszczególnych organów i komórek LGD, począwszy od podjęcia czynności zmierzających do ogłoszenia naboru wniosków, poprzez wybór operacji i rozpatrywanie ewentualnych protestów
- Procedura realizacji przez Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina" Projektów Grantowych w tym dokonywania wyboru grantobiorców, która określa postępowanie poszczególnych organów i komórek LGD dotyczące: dokonywania wyboru grantobiorców w oparciu o określone kryteria wyborów grantobiorców; zawierania z grantobiorcami umów o powierzenie grantu oraz sposobów zabezpieczenie LGD przed niewywiązywaniem się grantobiorców z warunków tej umowy; rozliczania wydatków poniesionych przez grantobiorców; sprawozdawczości z realizacji zadań przez grantobiorców; monitorowania realizacji zadań przez grantobiorców; kontroli realizacji zadań przez grantobiorców; odzyskiwania grantów w przypadku ich wykorzystania niezgodnie z celami projektu grantowego lub postanowieniami umowy o powierzenie grantu.
- Procedura wyboru operacji w LGD przez Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina", która reguluje zasady i tryb przeprowadzania przez Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina" wyboru operacji własnych LGD.
- Procedura ewaluacji i monitoringu w LGD, która jest częścią LSR i zawiera: elementy funkcjonowania LGD i wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji; kryteria przeprowadzania ewaluacji LSR oraz działań LGD; elementy, które LGD zamierza monitorować; czas, sposób i okres objęty pomiarem.
- Zasady rekrutacji i zatrudniania pracowników w Biurze LGD, które określają zasady zatrudniania pracowników na podstawie umowy o pracę (w tym zasady naboru i weryfikacji dokumentów, przeprowadzania procedury naboru oraz ogłaszania wyników).

- Karty opisu stanowisk pracy, które wskazują zadania na poszczególnych stanowiskach pracy, kwalifikacje i wymagania niezbędne do wykonywania powierzonych czynności oraz zakres odpowiedzialności pracownika.
- Polityka rachunkowości, która określa zasady finansowe m.in. dotyczące planu kont, sposób obiegu, przechowywania i archiwizacji dokumentacji finansowej, sposób amortyzowania środków trwałych, informacje o sposobie księgowania kosztów przynależących do roku poprzedniego, a realizowanych w roku następnym itd.
- Politykę bezpieczeństwa informacji wraz z instrukcją dotyczącą ochrony danych osobowych w Stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania „Wrzosowa Kraina". Dokument ten opisuje reguły dotyczące bezpieczeństwa danych osobowych zawartych w systemach informatycznych oraz zbiorów danych osobowych zapisanych w postaci dokumentacji papierowej w Stowarzyszeniu LGD „Wrzosowa Kraina". Opisane reguły określają granice dopuszczalnego zachowania wszystkich użytkowników systemów informatycznych wspomagających pracę LGD „Wrzosowa Kraina" oraz użytkowników mających dostęp do dokumentacji w wersji papierowej. Dokument zwraca uwagę na konsekwencje jakie mogą ponosić osoby przekraczające określone granice oraz procedury postępowania dla zapobiegania i minimalizowania skutków zagrożeń. Polityka bezpieczeństwa jest przyjmowana i zmieniana przez Zarząd Stowarzyszenia w drodze uchwały, podejmowanej zwykła większością głosów.

ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

1. Zwięzły opis obszaru zawierający liczbę i nazwy gmin, ich powierzchnię i liczbę mieszkańców według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.

Obszar LGD zajmuje teren 8 gmin i 1 miasta w województwie dolnośląskim, tj. 2 gminy miejsko-wiejskie – Przemków i Chocianów , 6 gmin wiejskich – Gromadka, Lubin, Bolesławiec, Chojnów, Miłkowice i Kunice oraz 1 miasto Chojnów. Obszar znajduje się w obrębie 4 powiatów: polkowickiego (gminy Chocianów i Przemków), lubińskiego (gmina Lubin), legnickiego (gmina i miasto Chojnów, Miłkowice i Kunice), bolesławieckiego (gmina Bolesławiec, Gromadka).

Powierzchnia całkowita Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Wrzosowa Kraina" wynosi 1590,32 km2. W podziale na gminy: Bolesławiec - 288 km2, Chocianów - 221 km2, Chojnów - 231 km2, Gromadka - 268 km2, Kunice – 93 km2 , Lubin - 290 km2, Miłkowice – 87 km2 , Przemków - 107 km2 oraz w podziale na miasto : Chojnów – 5,32km²

Tabela 4 Liczba osób zameldowanych na stałe oraz gęstość zaludnienia - stan na 31.12.2020 r.

Gmina	Rodzaj gminy	Kod terytorialny	Ilość miejscowości	Powierzchnia i ludność		
				Powierzchnia [km²]	Ludność	
					Ogółem	Na km²
Bolesławiec	wiejska	201022	30	288	14 967	52

Chocianów	miejsko-wiejska	216013	14	221	12 598	57
Chojnów	wiejska	209022	23	231	9 554	41
Gromadka	wiejska	201032	11	268	5 156	19
Kunice	wiejska	209042	11	93	7 312	79
Lubin	wiejska	211022	32	290	17 324	60
Miłkowice	wiejska	209062	16	87	7 058	81
Przemków	miejsko-wiejska	216053	11	107	8 039	75
Chojnów	miejska	209011	1	5	12 852	2 416
SUMA	**-**	**-**	**151**	**1 590**	**94 860**	**60**
Dolny Śląsk	-	-	-	19 947	**2 908 378**	146

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Dane dla jednostek podziału terytorialnego. www.stat.gov.pl

Łączna liczba mieszkańców obszaru LGD w 2020 roku wynosiła 94 860, co w porównaniu z 2013 rokiem oznacza wzrost zamieszkującej go populacji o 2 802 (wówczas jej liczebność wyniosła 92 058 osób).

2. **Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.**

Obszar objętym LSR, ma jasno określone granice geograficzne, które są przedstawione na zamieszczonym niżej rysunku nr 1. Mapa z podziałem administracyjnym LGD „Wrzosowa Kraina". Każda z gmin wchodząca w skład obszaru LGD graniczy z przynajmniej jedną z gmin i stanowi bezpośrednie sąsiedztwo, natomiast wszystkie gminy z obszaru pozostają ze sobą w dalszym sąsiedztwie za sprawą bezpośredniego sąsiedztwa pozostałych gmin.

Rysunek 1 Mapa z podziałem administracyjnym LGD „Wrzosowa Kraina" (oprac. własne)

3. **Wyjaśnienie, dlaczego dany obszar jest odpowiedni dla strategii, np. poprzez zaprezentowanie wyróżniających go cech i czynników, które czynią go społecznie, gospodarczo lub środowiskowo spójnym.**

W przypadku obszaru objętego aktywnością LGD „Wrzosowa Kraina" mówić można o jednorodnym, spójnie społecznie i funkcjonalnie terytorium, które charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności, tym samym wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami. Określamy, że obszar LGD „Wrzosowa Kraina" charakteryzuje się wysokim stopniem jego spójności. Z jednej strony spójność ta wynika z przynależności wszystkich gmin do Legnicko – Głogowskiego Okręgu Miedziowego (LGOM), co wpływa na spójność uwarunkowań rozwojowych. Warto zwrócić, że ma to przełożenie również na wspólną wizję i kierunki rozwoju strategicznego wynikające z strategii rozwoju Województwa Dolnośląskiego.

W przypadku obszaru LGD „Wrzosowa Kraina" można mówić również o wysokiej spójności historycznej oraz geograficznej. Gminy wchodzące w skład powiatu nie tylko obecnie, ale również na przestrzeni wieków należały do tych samych dzielnic, księstw czy państw. Charakterystyczne dla większości gmin jest również położenie na obszarze równinnym oraz w Borach Dolnośląskich.

Spójność historyczna i geograficzna oraz unikalne walory przyrodnicze (wrzosowiska, obszary Natura 2000 czy Bory Dolnośląskie) stanowią podstawę do tworzenia spójnej i atrakcyjnej oferty turystycznej oraz budowania marki lokalnej obszaru „Wrzosowa Kraina".

Biorąc pod uwagę specyfikę społeczno-gospodarczą obszaru, możemy powiedzieć, że obszar Wrzosowej Krainy zamieszkuje 94 860 tyś. ludności. Gęstość zaludnienia jest niska i wynosi tylko 60 osób

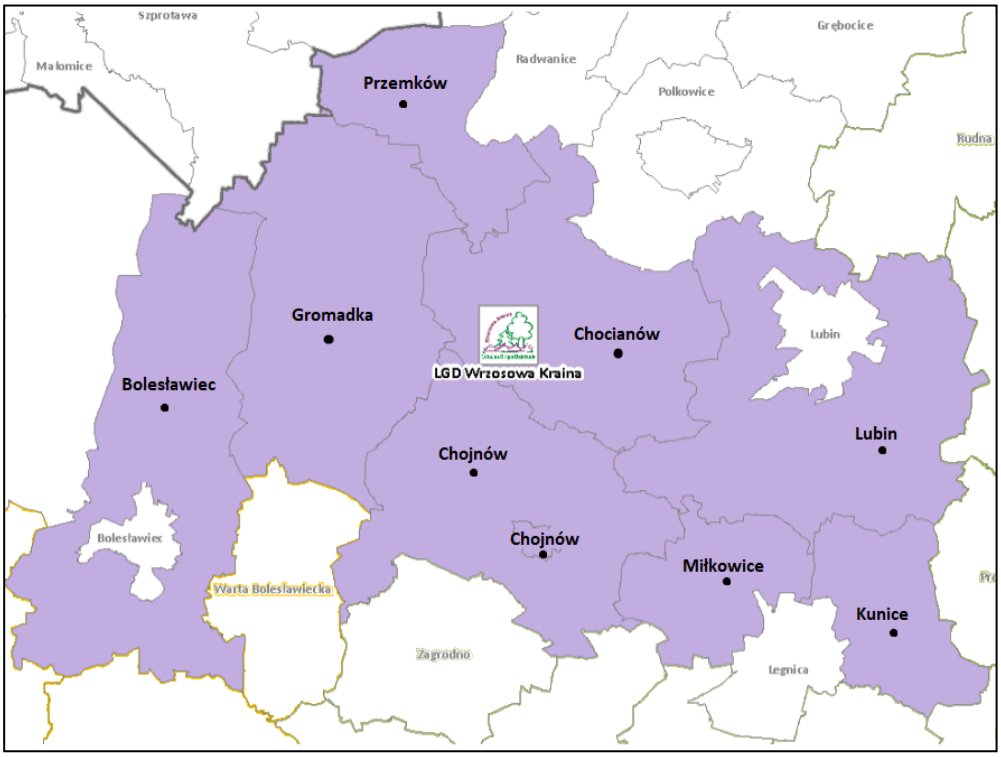

na km2 – a w woj. dolnośląskim aż 146 osób. W strukturze wiekowej dominuje ludność w wieku produkcyjnym.

W ramach realizacji działań związanych z diagnozą partycypacyjną (ankiety, spotkania informacyjne w gminach, spotkania grup roboczych) dokonano identyfikacji grup społecznych, które szczególnie słabo angażują się w aktywność i życie społeczne obszaru. Na obszarze LGD Wrzosowa, tymi grupami są: seniorzy (osoby z grupy 60+), młodzież tj. ludzie młodzi (do 25 lat) oraz osoby niepełnosprawne. Niski udział przedstawicieli tych grup w życiu społecznym obszaru ma odmienne źródła. W związku z tym aktywizacja ludzi młodych i seniorów odbywać się będzie na różnych etapach wdrażania LSR, dodatkowo ludzie młodzi i seniorzy są włączani poprzez członkostwo w zarządzie. Dodatkowo w LSR zaplanowano działania aktywizacyjne dla tych grup społecznych poprzez realizację operacji na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego jak i realizację operacji na rzecz seniorów w zakresie m.in. włączenia społecznego, cyfrowego itp.

Dodatkowo ramach powyższych działań na obszarze LGD zdiagnozowane zostały osoby w niekorzystnej sytuacji, dla których zostały zaplanowane działania aktywizacyjne, które będą miały na celu włączać te grupy w życie społeczno-gospodarcze obszaru LGD Wrzosowa Kraina.

Osoby w niekorzystnej sytuacji, określone powyżej rozumie się jako:

- Kobiety;
- Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie;
- Osoby poszukujące zatrudnienia, w tym mieszkańcy osiedli po PGR, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby młode bez doświadczenia zawodowego;
- Rolnicy niskotowarowi;
- Ludzie młodzi do 25 roku życia;
- Seniorzy 60+

Dodatkowo w ramach wdrażania LSR zaplanowano racjonalny i adekwatny sposób animacji, komunikacji i informowania lokalnej społeczności o możliwości udziału w działaniach na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji, bądź o możliwości korzystania z tych działań.

Na obszarze LGD w ostatnich latach obserwuje się spadek bezrobocia, który związany jest z rozwijającymi się Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi, w Polkowicach i Krzywej, oraz z działającym w pobliżu przemysłem miedziowym. Rośnie liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, które głównie świadczą usługi dla mieszkańców. Na terenie LGD działa kilkanaście gospodarstw agroturystycznych oraz barów i zajazdów. Z uwagi na rozwijającą się infrastrukturę turystyczną (szlaki rowerowe, ścieżki dydaktyczne) oraz promocję Wrzosowej Krainy, obserwuje się coraz większy ruch turystyczny. Na terenie LGD działa 278 organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Głównie są to organizacje sportowe oraz lokalne organizacje działające na rzecz swojej miejscowości. Dobra współpraca w ramach LGD powoduje większą aktywność organizacji pozarządowych i pozyskiwanie przez nie środków z różnych źródeł pozabudżetowych.

Ze względu, że obszar LGD znajduje się na terenie działającego przemysłu miedziowego nie znajdziemy tutaj zbyt wielu rolników prowadzących działalność rolniczą w małych gospodarstwach (i ich rodzin). W LSR zaplanowano jednak w nieznacznym zakresie wsparcie dla rolników i ich rodzin dla zachowania małych gospodarstw z możliwością rozwoju i poprawienia sytuacji ekonomicznej w zakresie: agroturystyki i zagród edukacyjnych.

Kolejnymi czynnikami świadczącymi o środowiskowej spójności obszaru jest jego położenie we wschodniej części Borów Dolnośląskich, największego kompleksu leśnego Europy Środkowej. Średnia

lesistość tego terenu wynosi aż 44 % co w porównaniu ze średnią krajową (ok. 27 %) jest bardzo wysokim współczynnikiem. Obszar LGD posiada bardzo wysokie walory przyrodnicze: Przemkowski Park Krajobrazowy, sześć rezerwatów przyrody, pięć obszarów Natura 2000 oraz liczne użytki ekologiczne i pomniki przyrody. Twórcy Strategii uznali, że właśnie lokalizacja i walory przyrodnicze są głównymi walorami, które mają być atutem i wyróżnikiem Wrzosowej Kraina w regionie jako obszar, gdzie mieszkańcy żyją „w zgodzie z naturą".

Zabytki posiadają w przewadze charakter prowincjonalny, dolnośląski. Od strony kategorii, najliczniejsze są zabytki sakralne, często o średniowiecznej metryce. Obiekty kultury dworskiej relatywnie dobrze zachowany jest ich dawny układ przestrzenny i zabudowa. Dotyczy to również wielu wsi.

Na terenach wiejskich największą wartość mają gotyckie kościoły oraz zespoły sakralne związane z reformacją (Pogorzeliska, Trzmielów, Krzywa). Wśród budowli świeckich najbardziej wartościowe są: pałace w Chocianowie, Szklarach Górnych i Chróstniku. We Wrzosowej społeczności lokalne kultywują tradycję swoich rodziców, m.in. łemkowie czy Jugosłowianie.

Wspieranie i promocja regionu zaowocowały zaistnieniem na rynku „Produktów lokalnych z Wrzosowej Krainy" takich jak Miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich oraz imprezy promujące produkty lokalne, m.in. Święto Miodu i Wina w Przemkowie i Święto Jagody w Chocianowie.

Biorąc pod uwagę system komunikacyjny, możemy stwierdzić rozwój tego systemu na obszarze Wrzosowej Krainy. Przez obszar LGD przebiega głównie krajowa 94. Ponadto przez południowy teren „Wrzosowej Krainy" przebiega autostrada A4, która sprzyja inwestycjom handlowym oraz przemysłowym. Przez region przebiegają również szlaki kolejowe, które nie funkcjonują od wielu lat, przez co dostępność do obszaru i jego atrakcji jest zapewniona w głównej mierze dla turystów zmotoryzowanych.

Dodatkowo w ramach przygotowywania niniejszego dokumentu przeanalizowana została sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR oraz wielkość obszaru objętego LSR Wrzosowa Kraina, czego wyniki zostały uwzględnione w poniższej tabeli nr 2.

Tabela 5 Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR oraz wielkość obszaru objętego LSR Wrzosowa Kraina - stan na 31.12.2020 r

Lp.	Nazwa Wskaźnika	Opis wskaźnika	Wartość wskaźnika
1.	Zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR	Liczba gmin zagrożonych trwałą marginalizacją objętych LSR wynosi: **2 gminy**	
2.	Bezrobotni na obszarze LSR	Udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r	**3,45**
3.	Dochód podatkowy na obszarze LSR	Średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR według stanu na koniec 2020r.	**0,20**
4.	Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR	Udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r	**3,54**
5.	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR	Udział liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR według stanu na koniec 2020 r.	**3,30**
6.	Migracje na obszarze LSR	Saldo migracji na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r.	**2,40**
7.	Przedsiębiorczość na obszarze LSR	Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r.	**2,55**

8.	Formy ochrony przyrody	Przynajmniej jedna z następujących form ochrony przyrody: park narodowy lub jego otulina, park krajobrazowy lub jego otulina, rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego Krajobrazu, obszar Natura 2000, występuje na obszarze **77,78%** gmin objętych LSR.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Dane dla jednostek podziału terytorialnego. www.stat.gov.pl

ROZDZIAŁ III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Opis partycypacyjnych metod tworzenia LSR i jej realizacji, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR.

a) Zaangażowanie zainteresowanych stron w opracowywanie strategii począwszy od oceny potrzeb, poprzez identyfikację szans, po wyznaczenie celów.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana w sposób oddolny i partycypacyjny przy wykorzystaniu wiedzy i doświadczenia mieszkańców obszaru Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina.
Zainteresowane strony były zaangażowane w opracowywanie strategii poprzez udział w spotkaniach warsztatowych dotyczących budowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2027 dla obszaru objętego działaniami tj. 8 gmin: Chocianów, Chojnów, Lubin, Bolesławiec, Przemków, Gromadka, Miłkowice, Kunice oraz 1 miasta: Chojnów. LSR została wypracowana w oparciu o szerokie partnerstwo lokalne. Model ten określa się mianem partycypacyjnego, polegającego na zaangażowaniu w proces planowania strategicznego szerokiej grupy lokalnych liderów społeczno-gospodarczych oraz mieszkańców.

b) **Zaangażowane zainteresowane strony reprezentatywne dla społeczności obszaru LSR.**

W pracę zaangażowano przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego oraz publicznego, w tym takie grupy jak:

- ✓ Lokalnych przedsiębiorców;
- ✓ Usługodawców z branży turystycznej;
- ✓ Przedstawicieli instytucji współpracujących na co dzień z osobami z grup w niekorzystnej sytuacji – Powiatowy Urząd Pracy oraz Ośrodki Pomocy Społecznej z gmin wchodzących w skład LGD;
- ✓ Liderzy lokalni z poszczególnych gmin (sołtysi, radni, członkowie organizacji pozarządowych, Koła Gospodyń Wiejskich etc.);
- ✓ Przedstawiciele grup w niekorzystnej sytuacji;
- ✓ Ogół społeczności lokalnej;
- ✓ Ochotnicze Straże Pożarne;
- ✓ Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej z Legnicy;
- ✓ Przedstawiciele środowiska senioralnego (członkowie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Klubu Seniora, Kół Gospodyń Wiejskich, Związku Emerytów i Rencistów);
- ✓ Przedstawiciele placówek oświatowych;
- ✓ Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa;
- ✓ Członkowie Rady i Zarządu, Walnego Zgromadzenia oraz pracownicy biura LGD;
- ✓ Gminy, pracownicy gmin, ośrodki kultury;
- ✓ Ekomuzea, Zagrody Edukacyjne oraz Wioski Tematyczne.

c) Wykorzystane metody lub narzędzia angażowania zainteresowanych stron.

Dokument Lokalnej Strategii Rozwoju wypracowany został z wykorzystaniem takich partycypacyjnych metod jak:

- ✓ Spotkania informacyjne
- ✓ Grupa robocza ds. Lokalnej Strategii Rozwoju
- ✓ Punkt informacyjno-konsultacyjny online na platformie ZOOM
- ✓ Dyżury w biurze LGD Wrzosowa Kraina
- ✓ Badania ankietowe
- ✓ Konsultacje z członkami Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina
- ✓ Spot informacyjny ,,PROW 2021-2027''
- ✓ Konsultacje dotyczące grup w niekorzystnej sytuacji
- ✓ Posiedzenie organów władzy Stowarzyszenia
- ✓ Konsultacje społeczne Lokalnej Strategii Rozwoju
- ✓ Prowadzenie strony internetowej – utworzona zakładka ,,PROW 2021-2027''
- ✓ Fiszki projektowe oraz formularze kontaktowe

Powyższe metody zostały dobrane w taki sposób, by dostęp do nich był powszechny i otwarty dla każdej grupy społeczności lokalnych. Żadna grupa społeczna nie została pominięta ani wykluczona (w tym np. młodzież, osoby starsze, osoby niepełnosprawne, osoby z ograniczeniami czasowymi w dostępie do informacji).

d) Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR

W okresie przygotowania LSR przeprowadzono szereg działań z zakresu konsultacji społecznych przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod konsultacyjnych. Dzięki tym metodom pozyskano następujące dane, które zostały wykorzystane do opracowania LSR:

- ✓ Analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (analiza potrzeb i potencjału LSR);
- ✓ Kluczowe problemy w rozwoju obszaru;
- ✓ Priorytetowe cele rozwoju wraz z przedsięwzięciami;
- ✓ Kluczowe działania przyczyniające się do osiągnięcia celów (wraz z wskaźnikami);
- ✓ Harmonogram wdrażania i plan finansowy;
- ✓ Preferowane kryteria wyboru projektów;
- ✓ Grupy w niekorzystnej sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz w życiu społecznym.

Po przeprowadzeniu analizy wniosków z konsultacji wyłoniły się dwa kluczowe obszary tematyczne. Za priorytetowe cele rozwoju uznano turystykę i markę lokalną oraz wzmocnienie kapitału społecznego.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji, wyłoniono grupy w niekorzystnej sytuacji wskazane w rozdziale II i IV.

Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad pracowaniem LSR oraz wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

e) Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

W wyniku konsultacji opracowano problemy i potrzeby rozwojowe, cele i przedsięwzięcia, kryteria wyboru operacji, grupy docelowe i grupy w niekorzystnej sytuacji i plan finansowy. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR oraz

wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji zostały zamieszczone w tabeli, która stanowi załącznik nr 6.

Informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.

Poniższa tabela zawiera zestawienie wszystkich spotkań, wywiadów, warsztatów oraz innych wydarzeń, które w całości lub części poświęcone były tworzeniu LSR i konsultacji jej założeń:

Tabela 6 Informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.

Lp.	Działanie konsultacyjne	Data	Liczba uczestników
1.	Pisma konsultacyjne do Krajowego Ośrodka Wsparcia Pozarolniczego oraz gmin członkowskich dot. obszarów gdzie występowały dawniej tereny Państwowych Gospodarstw Rolnych, Spółdzielnie Kółek Rolniczych ora Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej	09.12.2021-15.02.2022	10
2.	9 spotkań ze społecznością lokalną – konsultacje społeczne w 9 gminach	02.06.2022-29.06.2022	99
3.	5 spotkań grupy roboczej ds. Lokalnej Strategii Rozwoju Wrzosowej Krainy w siedzibie biura Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina	22.06.2022 – 01.02.2023	76
4.	Konsultacje z członkami LGD ,,Wrzosowa Kraina'' ds. Lokalnej Strategii Rozwoju Wrzosowej Krainy w biurze Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina	30.06.2022 – 01.02.2023	72
5.	Pisma konsultacyjne do Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Powiatowych Urzędów Pracy	20.07.2022	13
6.	Konsultacje z OPS i PUP	24.08.2022	9
7.	Posiedzenie organów władzy LGD ,,Wrzosowa Kraina'' ds. Lokalnej Strategii Rozwoju Wrzosowej Krainy	03.10.2022 – 01.02.2023	42
8.	Spotkanie warsztatowe z przedstawicielami placówek oświatowych dot. budowania Lokalnej Strategii Rozwoju Wrzosowej Krainy w siedzibie biura Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina	10.02.2023	13
9.	Spotkanie warsztatowe z przedstawicielami środowiska senioralnego dot. budowania Lokalnej Strategii Rozwoju Wrzosowej Krainy w siedzibie biura Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina	13.02.2023	17
10.	Punkt informacyjno-konsultacyjny online dot. lokalnej strategii rozwoju	03.04.2023 – 15.05.2023	17

Źródło: Opracowanie własne LGD Wrzosowa Kraina

f) Które grupy zainteresowanych stron powinny być lepiej zaangażowane w ten proces? Jakie kroki są planowane, aby zwiększyć zaangażowanie lokalnej społeczności?

Zaangażowanie we wdrażanie LSR:

W tworzenie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały zaangażowane grupy wymienione na początku rozdziału. Aby utrzymać zaangażowanie lokalnej społeczności na etapie wdrażania LSR oraz pogłębić partnerstwo wewnętrzne utworzone zostały takie ciała kolegialne jak: Zespół roboczy ds. LSR, Wrzosowy Klub Przedsiębiorczości, Wrzosowe Forum Seniorów, Wrzosowa Liga E-sportu dla młodzieży. **Ciała te będą aktywnie zaangażowane w realizację LSR oraz we wdrażanie innowacji na obszarze**, **a także będą zachęcać do współpracy i zgłaszania nowych inicjatyw/ pomysłów.** Za wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju odpowiedzialne będą organy Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina, tj. Walne Zgromadzenie Członków, Zarząd oraz Rada, jak również pracownicy biura, Konwent Wójtów i Burmistrzów oraz powołane zespoły robocze. **W struktury organów LGD (tj. zarząd) zostały włączone osoby młode (do 25 roku życia) oraz seniorzy.** Poprzez systematyczne wykorzystywanie narzędzi internetowych, tj.: strony internetowej,

profili na mediach społecznościowych, informacje o aktualnych działaniach LGD dostępne będą dla ogółu mieszkańców obszaru. Jednocześnie, jak to było dotychczas, przedstawiciele LGD będą brać udział w lokalnych wydarzeniach (np. lokalne imprezy, wydarzenia organizowane przez szkoły, spotkania seniorów) oraz spotkaniach (np. gminne spotkania sołtysów) tak aby również bezpośrednio docierać do przedstawicieli społeczności lokalnej w celu jej zaangażowania w proces wdrażania LSR.

g) **Planowane działania zmierzające do poinformowania szerszej społeczności lokalnej o strategii i zmobilizowania biernych dotychczas interesariuszy do realizacji strategii.**

Działania mobilizujące mieszkańców obszaru LSR:

Aby zmobilizować, animować i motywować mieszkańców do brania udziału w rozwijaniu LSR wprowadzamy alternatywne kanały komunikacji (poza samym informowaniem oraz prezentowaniem ofert finansowania), m.in.:

- ✓ Wprowadzona zostanie aktywna kampania informacyjna przy wykorzystaniu filmów promocyjnych, prostych infografik i plakatów zamieszczanych na social mediach, ogłoszenia w instytucjach publicznych oraz placówkach szkolnych.
- ✓ Treści będą pisane prostym językiem, z użyciem krótkich komunikatów, czytelnych obrazków. Z myślą o seniorach i niepełnosprawnych używana jest wyraźna czcionka o wysokim kontraście, by były jak najbardziej czytelne.
- ✓ Z myślą o osobach z grup o niekorzystnej sytuacji społecznej, treści przekazywane będą w sposób efektywny i adekwatny, aby odbiorca zrozumiał intencje oraz korzyści.
- ✓ Wszystkie treści są przyjazne dla odbiorców oraz zawierają zachęty do zgłaszania nowych pomysłów/inicjatyw dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR.
- ✓ Aby efektywnie docierać do szerszej publiczności, LGD udostępnia **fiszki projektowe i formularz kontaktowy**, w których interesariusze mogą wyrazić swoje opinie, potrzeby oraz pomysły. Fiszki można przesłać za pomocą strony internetowej lub wrzucając ją do urny znajdującej się przed wejściem do biura.
- ✓ LGD powołuje zespół roboczy do spraw LSR, którego zadaniem jest monitorowanie realizacji LSR i reagowanie w sytuacjach gdzie pożądane efekty nie zostałyby osiągnięte, np. gdy okaże się to podczas monitoringu lub ewaluacji, zespół będzie wyciągać wnioski oraz opracowywać metody i działania naprawcze.
- ✓ Biuro LGD prowadzić będzie systematyczne działania animacyjne oraz szkoleniowe dotyczące animacji potencjalnych beneficjentów to przygotowania operacji o charakterze innowacyjnym, czy projektów partnerskich oraz operacji realizowanych w partnerstwie.

h) **planowane działania w ramach LGD w celu wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR.**

Działania partnerskie w LGD:

Działania LGD opierają się na partnerskiej współpracy, w ramach której partnerzy współpracują ze Stowarzyszeniem oraz mogą współpracować ze sobą nawzajem. Priorytetem dla LGD jest wspieranie współpracy z innymi podmiotami tj. animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami (nie tylko z LGD) poprzez następujące narzędzia:

- ✓ Szkolenia i warsztaty

- ✓ spotkania aktywizacyjne
- ✓ Tworzenie bazy lokalnych przedsiębiorców (w celu kojarzenia partnerów ze sobą)
- ✓ ~~Utworzenie Wrzosowego Klubu Przedsiębiorczości, Wrzosowego Forum Seniorów, Wrzosowej Liga E-sportu~~
- ✓ Informacje, formularze kontaktowe i bazy udostępniane na stronie internetowej LGD
- ✓ Dostosowanie Lokalnych Kryteriów Wyboru do premiowania projektów partnerskich i projektów w partnerstwie.

Partnerstwo wewnętrzne w LGD:

Relacje między członkami LGD są oparte na skutecznej komunikacji i pogłębionym partnerstwie, które realizowane jest poprzez:

- ✓ korzystanie z możliwości kolegialnego podejmowania decyzji (Walne Zebranie Członków może podejmować decyzje już przy 20% frekwencji);
- ✓ stosowania przyjaznych dla odbiorcy form komunikacji (LGD wykorzystuje wszystkie kanały komunikacji, zarówno kontakt osobisty w siedzibie, na spotkaniach jak i online);
- ✓ praca członków i parterów LGD w zespołach roboczych powołanych w celu realizacji LSR
- ✓ tworzenie baz lokalnych: przedsiębiorców, edukatorów, obiektów usługowo-gastronomicznych itp. oraz kojarzenie i zachęcanie do współpracy;
- ✓ zawieranie formalnych i nieformalnych porozumień dotyczących współpracy;
- ✓ możliwość zgłaszania propozycji/inicjatyw przez członków LGD dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR – na stronie udostępniana jest stała fiszka projektowa, której wyniki opracowywane i wdrażane są przez grupę roboczą;
- ✓ otwarte konsultacje i doradztwo w ramach LSR świadczone przez pracowników biura.

LGD posiada porozumienia z takimi instytucjami i organizacjami jak:

- ✓ Muzeum Regionalne w Chojnowie
- ✓ Nadleśnictwo Chocianów
- ✓ Klub Biegacza "Zdyszaaani"
- ✓ Klub Olimpijczyka Zespołu Szkół w Chocianowie
- ✓ Szkoły Podstawowe z obszaru LGD (30 partnerów)
- ✓ Powiatowy Zespół Szkół w Chocianowie
- ✓ Powiatowy Zespół Szkół w Chojnowie
- ✓ Powiatowy Zespół Szkół im. Ireny Sendler w Przemkowie
- ✓ Wioski Tematyczne, Ekomuzea i Zagrody Edukacyjne z obszaru LGD (11 partnerów)

Partnerstwo zewnętrzne w LGD:

Stowarzyszenie w swoich działaniach nie ogranicza się do partnerów lokalnych, lecz współpracuje z organizacjami również na zewnątrz. Zawarto porozumienia z następującymi partnerami spoza obszaru:

- ✓ Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (Filia w Jeleniej Górze)
- ✓ Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD
- ✓ Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

- ✓ Polska Sieć LGD

i) planowane działania w celu rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania a docelowo realizacją projektów partnerskich

W celu rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD zamierzamy aktywizować lokalną społeczność poprzez m.in. szkolenia, warsztaty, spotkania aktywizacyjne. Podmioty i organizacje występujące na naszym obszarze będą ze sobą kojarzone przy pomocy takich narzędzi jak Wrzosowy Klub Przedsiębiorców, Wrzosowe Forum Seniorów oraz tworzenie baz lokalnych przedsiębiorców.

Mamy świadomość, że na realizowaniu projektów w partnerstwie skorzystają obie strony porozumienia. Współpraca ułatwi wymianę doświadczeń, wzajemne wsparcie oraz dzielenie się zasobami, sprzętem oraz poszerzy potencjał partnerów oraz podniesie jakość osiąganych rezultatów.

Na etapie konsultacji oraz korzystając z Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 i Podręcznika Oslo Manual (międzynarodowego podręcznika metodologicznego badań statystycznych innowacji zalecanego w krajach OECD i UE) wypracowana została definicja innowacyjności dla obszaru LGD, która szczegółowo opisana została w rozdziale VII. LGD będzie animować społeczność lokalną do jej wdrażania poprzez wspieranie beneficjentów i ich kreatywnych pomysłów, rozwijanie Wrzosowego Forum Przedsiębiorczości, wspieranie nowych inicjatyw oraz premiowaniu wniosków, które spełniają kryterium innowacyjności. Dodatkowo podczas działań szkoleniowo – doradczych przekazywana będzie wiedza o definicji innowacyjności oraz sposobie jej zastosowania w planowanej przez beneficjenta operacji. Oczekiwany wpływ innowacji na rozwój obszaru polega na wzbogaceniu obszaru o realnie ulepszone lub niewystępujące dotychczas produkty i usługi, w oparciu o nowe procesy, metody, inteligentne rozwiązania oraz wykorzystania istniejących zasobów lokalnych przyrodniczych, kulturowych, historycznych czy społecznych.

Wykres 1 Procentowy udział metod partycypacyjnych w tworzeniu LSR

Źródło: opracowanie własne LGD Wrzosowa Kraina

Strategia w całości została wykonana nakładem pracy członków Zarządu oraz pracowników Biura LGD „Wrzosowa Kraina" przy udziale doświadczonych ekspertów zewnętrznych, w tym Uniwersytetu

Ekonomicznego we Wrocławiu – Filia w Jeleniej Górze oraz przy wsparciu Zespołu ds. LSR, z uwzględnieniem wyników badań własnych i ewaluacji.

Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR

1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.

Szczegółowa analiza potrzeb rozwojowych obszaru jest wynikiem zarówno analizy danych statystycznych dotyczących obszaru, jego cech charakterystycznych oraz wniosków płynących z przeprowadzonego procesu konsultacji społecznych opisanego w rozdziale III.

Najważniejsze potrzeby to:

Tabela 7 Najważniejsze potrzeby obszaru LSR

Sfera rozwoju	Potrzeby
Środowiskowa	- Potrzeba dalszego rozwoju usług turystycznych i okołoturystycznych w oparciu o walory przyrodnicze obszaru; - Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, w postaci np. agroturystyki oraz oferty zagród edukacyjnych w oparciu o walory przyrodnicze obszaru; - Dalszy rozwój oferty produktów i usług lokalnych; - Zwiększenia wytwarzania energii ze źródeł OZE; - Zmniejszenie niskiej emisji; - Rozwój sektora zielonej gospodarki; - Rewitalizacja parków zabytkowych;
Gospodarcza	- Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze, szczególnie w zakresie dalszego rozwoju usług turystycznych i okołoturystycznych oraz usług dla ludności; - Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, w postaci np. agroturystyki oraz oferty zagród edukacyjnych; - Aktywizowanie grup wykluczonych z lokalnego rynku pracy i życia społecznego na obszarze; - Zwiększenie dostępu do usług społecznych, szczególnie medycznych oraz opiekuńczych; - Rozwój sektora zielonej gospodarki; - Rozwój oferty transportu publicznego wewnątrz obszaru;
Społeczna	- Aktywizowanie grup wykluczonych z życia społecznego na obszarze; - Podniesienie kompetencji liderów i członków organizacji pozarządowych; - Zwiększenie poziomu aktywności mieszkańców i ich poczucia tożsamości z obszarem; - Zwiększenie zakresu włączenia społecznego seniorów oraz ludzi młodych; - Zwiększenie poziomu kwalifikacji i kompetencji mieszkańców obszaru.

Źródło: opracowanie własne LGD Wrzosowa Kraina

Wskazane wyżej potrzeby są wynikiem głównie analizy wniosków płynących z konsultacji społecznych. Mieszkańcy dostrzegają efekty aktywności LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze, tworzenia i rozwoju produktów i usług pod marką „Wrzosowej Krainy", w tym turystycznych oraz działań na rzecz aktywności społecznej oraz organizacji pozarządowych. Ponieważ efekty na tym polu utożsamiane są z aktywnością LGD, naturalne wydaje się, że mieszkańcy wskazali te potrzeby jako możliwe do zaspokojenia przez LGD w kolejnych latach.

Zaspokajanie tych potrzeb odbywać będzie się w oparciu o potencjał obszaru „Wrzosowej Krainy", na który składają się najważniejsze elementy:

- ✓ Zasoby przyrodnicze obszaru;
- ✓ Dziedzictwo kulturowe;

- ✓ Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych;
- ✓ Ukształtowanie terenu;
- ✓ Duża powierzchnia obszarów, gdzie chroniona jest przyroda i krajobraz;
- ✓ Cieki i zbiorniki wodne o walorach rekreacyjnych;
- ✓ Rolnictwo ekstensywne i proekologiczne;
- ✓ Rozwijająca się aktywność mieszkańców oraz organizacji pozarządowych.

Analiza ilościowa i jakościowa zgłoszonych potrzeb w trakcie społecznych konsultacji, a także przegląd lokalnych i ponadlokalnych strategii wykazują komplementarność i skłaniają do identyfikacji dwóch obszarów tematycznych, na których koncentruje się lokalna strategia rozwoju na lata 2023-2027:

- Wsparciu dalszego rozwoju oferty turystycznej oraz produktów i usług lokalnych pod marką „Wrzosowej Krainy"

oraz

- Stworzenie warunków do aktywnie działającej wspólnoty lokalnej, dbającej o włączenie ludzi młodych, seniorów oraz grup w niekorzystnej sytuacji.

2. **Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, seniorów, ludzi młodych (do 25 roku życia) oraz problemów odnoszących się do tych grup wraz z ich uzasadnieniem**.

Na potrzeby opracowania niniejszej strategii w okresie od lipca 2022 do maja 2023 przeprowadzono na terenie wszystkich gmin obszaru LGD „Wrzosowa Kraina" ankiety badania opinii mieszkańców i przedsiębiorców oraz ankiety z przedstawicielami Powiatowego Urzędu Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej. Pozwoliło to wyodrębnić grupy w niekorzystnej sytuacji społecznej, w tym w dostępie do rynku pracy.

Są to następujące grupy:

- ✓ Kobiety;
- ✓ Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie;
- ✓ Osoby poszukujące zatrudnienia, w tym mieszkańcy osiedli po PGR, osoby o niskich kwalifikacjach, osoby młode bez doświadczenia zawodowego;
- ✓ Rolnicy niskotowarowi;
- ✓ Ludzie Młodzi do 25 roku życia;
- ✓ Seniorzy 60+;

Według przedstawicieli Powiatowych Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej są to grupy, którym najtrudniej znaleźć zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Często też występuje negatywne sprzężenie czynników charakterystycznych dla kilku ze zidentyfikowanych grup, np. kobiet, szczególnie powracające na rynek pracy. Jak wynika z ankiet motywacja przedstawicieli poszczególnych grup do wejścia na rynek pracy jest zróżnicowana. Największą wykazują kobiety powracające na rynek pracy, ludzie młodzi do 25 roku życia oraz osoby bez doświadczenia. I to ich szczególnie warto wspierać. Wśród osób poszukujących zatrudnienia warto szczególnie wspierać mieszkańców miejscowości popegeerowskich wskazanych w załączniku nr 7.

Rolnicy mają trudność w pozyskaniu rzetelnej informacji i pomocy dotyczącej prowadzenia pozarolniczej działalności na bazie gospodarstwa rolnego. Działalność taka powiązana powinna być z lokalnym

potencjałem, dlatego warto skupić się na wspieraniu działalności agroturystycznej czy gospodarstw edukacyjnych.

W ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji zaplanowany został system wspierający tworzenia miejsc pracy przez przedstawicieli tych grup lub przez innych przedsiębiorców na rzecz tych grup. W ramach rozwijania przedsiębiorczości na obszarze LGD przewidziano również wspieranie działań ułatwiających przedstawicielom tych grup podjęcie zatrudnienia.

W ramach działań związanych z diagnozą partycypacyjną (ankiety, spotkania informacyjne w gminach, spotkania grup roboczych) dokonano identyfikacji grup społecznych, które szczególnie słabo angażują się w aktywność i życie społeczne obszaru, grupy te to:

- ✓ Seniorzy (osoby z grupy 60+);
- ✓ Ludzie młodzi (do 25 lat);
- ✓ Osoby niepełnosprawne.

Niski udział przedstawicieli tych grup w życiu społecznym obszaru ma odmienne źródła. Seniorzy wykazują duże zainteresowanie udziałem w życiu społecznym, jednak na przeszkodzie stoją im głównie kwestie związane z niskim dostępem do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru.
W przypadku osób niepełnosprawnych przyczyną są głównie bariery architektoniczne, czy niewielka oferta asystentury.

Natomiast niski udział w życiu społecznym obszaru ludzi młodych jest wynikiem braku atrakcyjnej dla niej oferty zajęć czy to w świetlicach wiejskich czy ośrodkach kultury. Oferta tych instytucji skierowana jest głównie do dzieci.

W ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji zaplanowany został system wspierający działania na rzecz aktywizacji tych grup.

W Planie Strategicznym dla WPR osoby w niekorzystnej sytuacji to osoby doświadczające niepełnosprawności, kobiety, migranci, rolnicy niskotowarowi lub osoby poszukujące zatrudnienia.

Techniki partycypacyjne towarzyszące pracom nad Lokalną Strategią Rozwoju pozwoliły na identyfikację grup, które są szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR. Należą do nich zwłaszcza **ludzie młodzi**, **kobiety, osoby bezrobotne, rolnicy niskotowarowi, osoby z niepełnosprawnością oraz seniorzy** – w szczególności zamieszkujący obszary wiejskie. Grupy te zdefiniowano na podstawie badań własnych LGD, warsztatów, ankiet, przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Inną grupą, do której skierowane będą również działania w ramach strategii jest:

- ✓ Ogół mieszkańców;
- ✓ Liderzy lokalnych organizacji pozarządowych;
- ✓ Turyści;

3. Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych na danym obszarze.

Analiza wyników społecznych konsultacji wskazuje na potrzebę współpracy i partnerstwa w kontekście identyfikacji strategicznych wyzwań, planowania interwencji i realizacji skoordynowanych przedsięwzięć.

Istotnym uwarunkowaniem dotyczącym lokalnych interwencji są planowane Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Legnicko Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT LGOF). Zintegrowane Inwestycje

Terytorialne Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT LGOF) utworzona jest przez 32 samorządy w ramach 29 gmin i 3 powiatów. Powiaty wchodzące w skład ZIT LGOF to: górowski, legnicki i polkowicki. Z punktu widzenia gmin tworzących obszar funkcjonalny w całości pokrywają się zasięgiem z granicami powiatów LGOF. Do gmin wiejskich ZIT LGOF zaliczono: Chojnów, Gaworzyce, Głogów, Grębocice, Jemielno, Jerzmanowa, Kotla, Krotoszyce, Kunice, Legnickie Pole, Lubin, Miłkowice, Niechlów, Pęcław, Radwanice, Rudna, Ruja, Żukowice. Gminy miejsko – wiejskie ZIT LGOF to: Chocianów, Góra, Polkowice, Prochowice, Przemków, Ścinawa, Wąsosz. Do gmin miejskich należą: m. Chojnów, m. Głogów, m. Lubin i m. Legnica.

Zakres inicjatyw w ramach ZIT LGOF to rozwój społeczno-gospodarczy Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego (LGOF) jako czynnik integrujący i podnoszący jakość życia mieszkańców. Winien on zostać osiągnięty poprzez realizację celów rozwojowych, które skupiają się na zapewnieniu wysokiej jakości usług publicznych, budowaniu przewag konkurencyjnych lokalnej gospodarki na bazie spójnej polityki transportowej oraz ochronie i poprawie jakości środowiska naturalnego w oparciu o efektywne zarządzanie dostępnymi zasobami przyrodniczymi i kulturowymi.

W ramach programów regionalnych (FEDS) jest możliwość wykorzystania wsparcia finansowego w naborach dedykowanych LGD w działaniach: Ochrona przyrody i klimatu; Aktywizacja osób na rynku pracy; Adaptacja do zmian na rynku pracy; Aktywna integracja; Rozwój usług społecznych i zdrowotnych.

LGD może wesprzeć te instrumenty terytorialne, w rozumieniu lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw, poprzez dzielenie się swoimi doświadczeniami w rozwoju obszaru, umiejętnościami budowania partnerstwa, identyfikacją grup odbiorców pomocy, promocją tych instrumentów, animacją lokalnych samorządów oraz innych partnerów do skorzystania z tych instrumentów.

LGD również planuje pozyskiwać środki w ramach tych instrumentów terytorialnych na działania tożsame z założeniami LSR – to jest głównie na rozwój oferty turystycznej, wsparcie aktywizacji lokalnej społeczności, rozwój usług czy przez działania na rynku pracy oraz integrację.

4. Wybrane istotne uwarunkowania rozwoju

a) zagospodarowanie przestrzenne/układ osadniczy z uwzględnieniem planów odnowy miejscowości (opis układu przestrzennego, opis warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczeń w ich użytkowaniu, dostęp do infrastruktury)

Główną cechą obszaru jest położenie we wschodniej części Borów Dolnośląskich, największego kompleksu leśnego Europy Środkowej. Średnia lesistość tego terenu wynosi aż 44 % co w porównaniu ze średnią krajową (ok. 27 %) jest bardzo wysokim współczynnikiem. Obszar LGD posiada bardzo wysokie walory przyrodnicze: Przemkowski Park Krajobrazowy, sześć rezerwatów przyrody, pięć obszarów Natura 2000 oraz liczne użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

Głównymi ośrodkami obszaru są miasteczka z historycznymi rynkami i ukształtowaną tkanką osadniczą, zlokalizowaną w centrach miejscowości. Układ łańcuchowy miast i wsi przebiega wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych, jest też dostosowany do przebiegu cieków wodnych płynących przez poszczególne gminy. Wiele miasteczek ma centralnie usytuowane rynki, wokół których są zlokalizowane znaczące budowle. Wiele z nich może się poszczycić interesującymi walorami urbanistycznymi i krajobrazowymi.

b) stan infrastruktury w kontekście potrzeb rewitalizacji jako kompleksowego procesu społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-infrastrukturalnego

Ważną dla całego obszaru jest potrzeba organizacji systemu transportu zbiorowego, co potwierdziły konsultacje społeczne. Jest to związane z dojazdami mieszkańców do pracy, szkół oraz z korzystaniem z oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej, niewystarczająco dostępnej szczególnie na wsi.
Pomimo poniesionych w ostatnich latach nakładów dalszego wsparcie wymaga lokalna infrastruktura turystyczna oraz rekreacyjna. Należy w dalszym ciągu jej rozwój integrować z lokalna ofertą turystyczną oraz gastronomiczną.
Na terenie LGD na obszarach miejskich dominuje zabytkowa tkanka mieszkalna. Często są to obiekty wymagające dużych inwestycji w remonty czy modernizację.
Możliwość eksploatacji i rozwój przyjaznych dla środowiska źródeł energii jest szansą na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego. Powstawanie nowych inwestycji w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) przyczynia się do redukcji emisji CO2 oraz wpływa na oszczędność energii i zwiększenie efektywności energetycznej.
Obecność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie jednostki samorządu terytorialnego istotnie podnosi jakość życia mieszkańców poprzez zapewnienie ciągłości dostaw wody spełniającej wszelkie normy sanitarne oraz odbioru i oczyszczania ścieków. Wyposażenie obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną zwiększa również atrakcyjność osiedleńczą dla potencjalnych mieszkańców oraz inwestorów.

c) charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)

Obszar zamieszkuje **94 860** osób (stan na dzień 31.XII.2020, źródło: GUS), co stanowi **3,26%** ogółu mieszkańców Dolnego Śląska. Natomiast uwzględniając strukturę płci, region zamieszkuje 47 971 kobiet, co daje 50,57% ogólnej liczby ludności obszaru LGD.
W latach 2014-2020 liczba ludności wykazywała tendencję wzrostową. Warto przyjrzeć się równocześnie strukturze wiekowej ludności. Dokonując analizy na przestrzeni lat 2019-2021 okazuje się, że pomimo względnie stałego poziomu struktury, obserwujemy stałą tendencję – zwiększenie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 17 roku życia) przy jednoczesnym wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni pow. 65 lat, kobiety pow. 60 lat). Możemy więc mówić o tendencjach widocznych na poziomie krajowym i europejskim, czyli o procesie starzenia się społeczeństwa. Wzrost liczby seniorów wiąże się między innymi ze zwiększeniem obciążenia systemu ochrony zdrowia kosztami opieki nad tą grupą ludności oraz opracowaniem programów profilaktycznych, mających na celu zachowanie sprawności fizycznej i psychicznej do późnego wieku.

Wykres 2 Podział struktury mieszkańców obszaru wg grup wiekowych (2020r.)

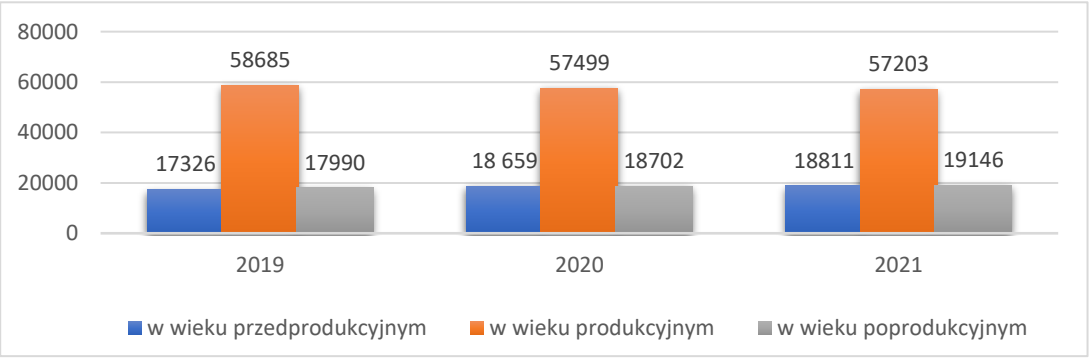

Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII.)

Zestawienie prowadzonej działalności gospodarczej według podstawowej formy prawnej (uwzględniając sektor publiczny i prywatny, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą) pokazuje wzrost na przestrzeni lat 2019 – 2021 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Wykres 3 Zestawienie prowadzonej działalności gospodarczej na obszarze LGD Wrzosowa Kraina

Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII)

Na potrzeby niniejszej strategii w okresie lipiec 2022 r. – maj 2023 r. przeprowadzono na terenie wszystkich gmin obszaru LGD „Wrzosowa Kraina" proces konsultacji społecznych. Opracowane wyniki wraz ze szczegółowym zestawieniem prowadzonych działalności gospodarczych pozwoliło na zdiagnozowanie nie tylko stanu faktycznego w opisie rynku pracy, ale również określenia kluczowych branż z potencjałem rozwojowym.

Jako branże gospodarki, mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru, podczas działań konsultacyjnych, wskazane zostały branże:

- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług turystycznych, tj. wypożyczalnie sprzętu, przewodnicy lokalni, oferta spędzania czasu wolnego np. jeździectwo, w tym gospodarstwa edukacyjne;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług gastronomicznych, w tym produkt lokalny, tj. lokale gastronomiczne, sprzedaż produktów, warsztaty kulinarne;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług pobytowych oraz noclegowych, w tym agroturystyka;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie edukacji pozaformalnej, oferty kulturalnej, aktywizacji na bazie potencjału przyrodniczego i kulturowego;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie opieki nad dziećmi w wieku żłobkowym i przedszkolnym, w tym oferta spędzania czasu wolnego;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług transportowych wewnątrz obszaru.

d) rynek pracy (poziom zatrudnienia, stopa bezrobocia, charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy)

Na obszarze funkcjonowania LGD „Wrzosowa Kraina" stopa bezrobocia rejestrowanego utrzymuje się na niższym poziomie w stosunku do Polski i całego województwa.

Tabela 8 Stopa bezrobocia (wartość %)

Stopa bezrobocia (wartość %)			
jednostka terytorialna	**2019**	**2020**	**2021**
Polska	5,2	6,3	5,8

Dolny Śląsk	4,6	5,6	4,9
LGD "Wrzosowa Kraina"	4,1	4,9	4,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII.)

Dobrą informacją jest również fakt, że liczba bezrobotnych wykazuje tendencję spadkową. Porównując dane widać, że liczba ludności obszaru wzrosła o 3,04 % natomiast liczba bezrobotnych zmalała w roku 2021 o 33,20 % w porównaniu do roku 2015.

Wykres 4 Bezrobocie według płci na terenie LGD „Wrzosowa Kraina"

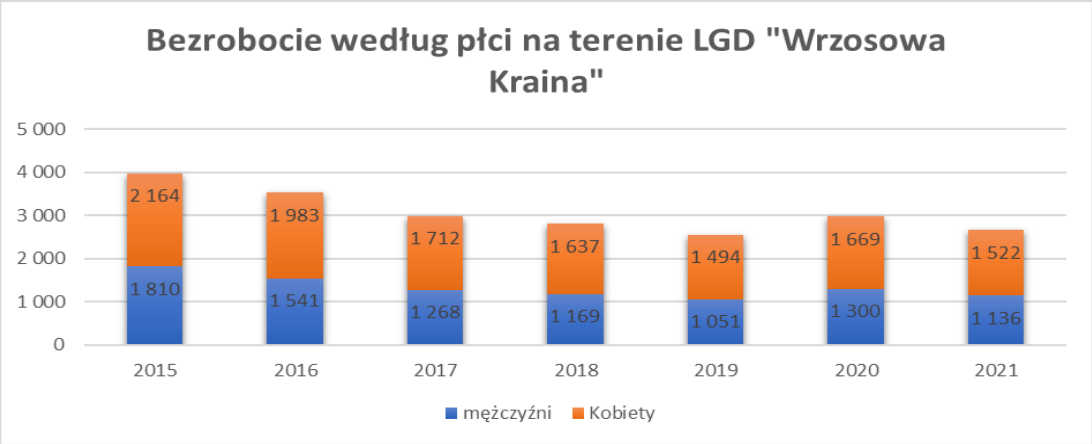

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII)

Warto w tym miejscu przyjrzeć się również jaki udział bezrobotnych jest wśród osób w wieku produkcyjnym. Dzięki temu stopień bezrobocia diagnozujemy poprzez jeden z najważniejszych wskaźników, mówiących o kondycji społeczności lokalnej. W roku 2021 dla obszaru LGD wynosił on 4,9%, co na tle całego Dolnego Śląska, gdzie współczynnik ten wyniósł 3,4%, pokazuje, że pomimo spadającej realnej liczby bezrobotnych oraz wzrastającej liczby podmiotów gospodarczych, udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym jest około 44% większy niż dla całego województwa. Wskazuje to na konieczność prowadzenia działań aktywizacyjnych w celu zmiany tej niekorzystnej tendencji.

Wykres 5 Udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym na terenie LGD „Wrzosowa Kraina"

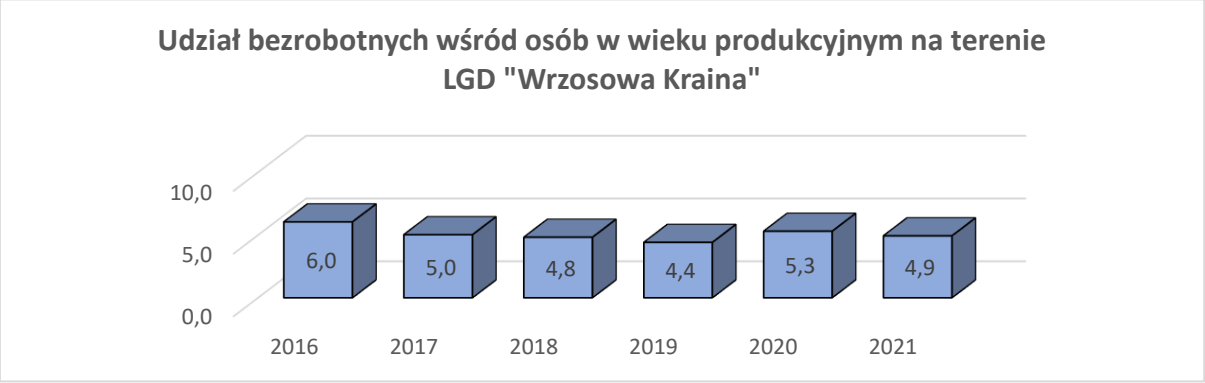

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII)

Tak zebrane dane (liczba prowadzonych działalności gospodarczych oraz dane o bezrobociu) możemy porównać z tzw. Wskaźnikiem „G”. Wskaźnik „G” oblicza się, dzieląc sumę dochodów podatkowych wszystkich gmin w Polsce przez liczbę mieszkańców kraju. Zatem dla obszaru LGD „Wrzosowa Kraina” wskaźnik ten będzie liczbą, która wyniknie z podzielenia dochodów podatkowych wszystkich gmin wchodzących w skład LGD (podatków lokalnych oraz udziału w podatkach dochodowych od osób fizycznych i prawnych) przez liczbę ich mieszkańców.

Widać, że wskaźnik ten wzrósł na przestrzeni lat 2014 – 2021 aż o 14,75%. Zestawiając te dane ze spadającą liczbą bezrobotnych i rosnącą liczbą prywatnych podmiotów gospodarczych, można stwierdzić, że na obszarze widoczne są tendencje ożywienia gospodarczego i rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 9 Wskaźnik ''G'' dla obszaru LGD Wrzosowa Kraina

Wskaźnik "G"			
Gmina/Miasto	**2014r.**	**2021r.**	**Zmiana**
Chocianów	1337,11	1928,82	591,71
Przemków	928,06	1541,10	613,04
Kunice	1855,55	2909,70	1 054,15
Miłkowice	1065,26	1838,71	773,45
Lubin	2750,89	4160,62	1 409,73
Bolesławiec	1853,83	2144,97	291,14
Gromadka	1508,64	2810,09	1 301,45
Chojnów	1182,16	1727,53	545,37
m. Chojnów	975,16	1526,29	551,13
Średnia:	**1495,18**	**2287,54**	**792,35**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa

e) działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Zgodnie z danymi z Głównego Urzędu Statystycznego w 2021 roku na obszarze LGD „Wrzosowa Kraina” zarejestrowanych było **278** organizacji pozarządowych, co w porównaniu z rokiem 2013 dało wzrost o około 10%. Najwięcej organizacji funkcjonowało w gminach Chocianów, Lubin oraz Przemków, najmniej w gminie Kunice.

Jak pokazują doświadczenia wdrażania grantów na obszarze LGD jest bardzo niewielki odsetek organizacji zdolnych do samodzielnego pozyskania, realizacji i rozliczenia dotacji z źródeł zewnętrznych. Większość organizacji próbuje jedynie pozyskać środki w ramach gminnych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. Same organizacje wskazują bariery i potrzeby w tym zakresie jako najważniejsze uwarunkowania mające wpływ na ich funkcjonowanie.

Wykres 6 Wykaz organizacji pozarządowych na obszarze LGD

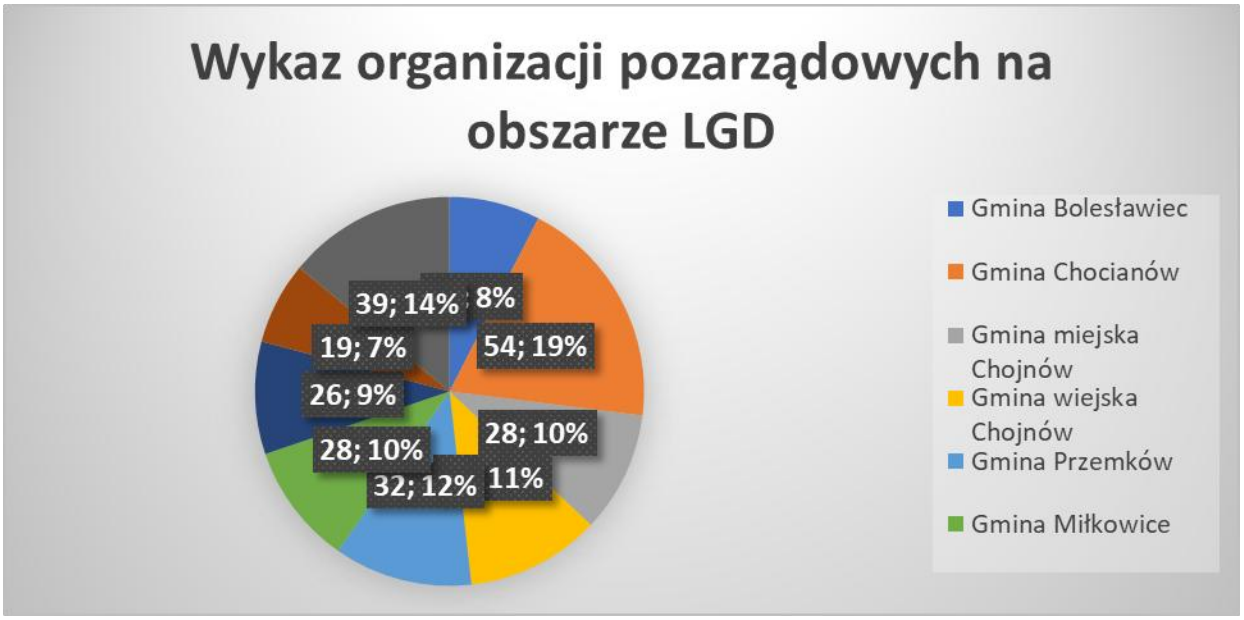

Źródło: na podstawie danych z Krajowego Rejestru Sądowego na dzień 16.01.2022r.

Katalog problemów wskazanych przez organizację pokazuje na postrzeganie przez nie procedur ubiegania się o środki zewnętrzne jako zbyt zbiurokratyzowane i problematyczne, co przekłada się na trudności w ich zdobywaniu. Innymi podstawowymi problemami, które napotykają organizacje w swoim działaniu są te z trudnościami w utrzymaniu personelu, członków, wolontariuszy oraz związane z pozyskiwaniem funduszy i sprzętu na działalność.

Jeśli chodzi o potrzeby szkoleniowe badane organizacje wskazywały głównie na szkolenia z zakresu prowadzenia księgowości w organizacjach, zdobywania środków na działalność organizacji, tworzenia i realizacji gminnych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi.

f) problemy społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną, dostęp do usług społecznych, zdrowotnych i szeroko rozumianych usług publicznych np. edukacji)

Analizę problemów społecznych rozpocznijmy od przyjrzenia się liczbie Beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności:

Tabela 10 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności						
	Jednostka terytorialna	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
1	Chocianów	552	550	629	373	348
2	Przemków	698	577	556	551	482
3	Kunice	348	270	266	222	191
4	Miłkowice	662	642	573	486	470

5	Lubin	266	223	192	166	140
6	Bolesławiec	304	258	249	232	217
7	Gromadka	797	660	624	541	441
8	Chojnów	793	738	722	681	637
9	m. Chojnów	530	468	459	403	416
	Wartość średnia	**550**	**487**	**474**	**406**	**371**
	Dolny Śląsk	414	365	334	301	274
	Polska	568	513	463	416	373

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31.XII danego roku)

Widać, że średnia liczba beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności jest wyższa od średniej dla Dolnego Śląska. Dobrym sygnałem jest fakt, że na przestrzeni ostatnich lat widać systematyczny spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. Zestawiając te dane z informacjami pozyskanymi od przedstawicieli Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy widać, że na obszarze istnieje spora grupa mieszkańców wykluczonych społecznie.

Według informacji pozyskanych od Ośrodków Pomocy Społecznej czynnikami, które najczęściej doprowadzają do wykluczenia społecznego są ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, bezdomność, przemoc w rodzinie, sieroctwo, niepełnosprawność. Skutkami wykluczenia są z kolei: osłabianie więzi rodzinnych i rozpad rodziny, bezradność deprywacja potrzeb, marginalizacja i stygmatyzacja społeczna, utrata poczucia godności, pogłębienie nierówności społecznych, degradacja społeczna oraz przestępczość.

Państwowe Gospodarstwa Rolne, które obejmowały grunty, budynki i budowalne funkcjonowały na terenie każdej z gmin objętej LSR Wrzosowa Kraina. Zestawienie, które stanowi załącznik nr 7 przedstawia poziom jaki obejmowały PPGR w stosunku do całej gminy. Najwięcej miejscowości PPGR znajduje się w Gminie Lubin, gdzie na 32 miejscowości w całej gminie 28 z nich są terenami PPGR. Obszar objęty aktywnością LGD obejmuje 76,16% terenów PPGR.

Inne problemy społeczne:

Podczas realizacji działań partycypacyjnych zidentyfikowano również inne problemy społeczne:

- ✓ Niski poziom aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców;
- ✓ Słaba aktywizacja seniorów na obszarach wiejskich;
- ✓ Niezadowalająca oferta skierowana do ludzi młodych;
- ✓ Słaba współpraca jednostek edukacyjnych;
- ✓ Występowanie na obszarze grup w niekorzystnej sytuacji społecznej;
- ✓ Niski stopień wykorzystania bazy społeczno-kulturalnej na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców;
- ✓ Zróżnicowany stopień rozwoju infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturowej.

Działania zaplanowane do realizacji i finansowania w ramach niniejszej strategii przyczyniają się do rozwiązania wskazanych problemów oraz ich przyczyn.

g) podejście LGD do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn, a także sposobu, w jaki zagadnienie to zostanie w praktyce uwzględnione

LGD będzie kierować się zapisami „Wytycznych dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”. W praktyce LGD w ramach dokumentów i procedur związanych z wdrażaniem LSR i funkcjonowaniem LGD zadba o rozwiązania, które będą dbać o przestrzeganie zasad równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn.
W ramach planowanych operacji LGD będzie priorytetowo kierować wsparcie, m.in. do kobiet, osób z niepełnosprawnościami oraz ludzi młodych. Przewidziane na zaspokojenie potrzeb tych grup są projekty grantowe oraz operacje własne. Dodatkowo w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji przewidziane są kryteria premiujące działania skierowane lub wspierające te grupy.

h) dziedzictwo kulturowe/zabytki

Czynnikami rozwoju kultury były w średniowieczu władza książęca, duchowieństwo i miasta. Stopniowo znaczenia nabrały rody szlacheckie, zwłaszcza dysponujące dużą własnością ziemską. Także zakony: cystersek z Trzebnicy (okolice Lubina), jezuitów (Przemków), templariuszy (gmina Chojnów) oddziaływały kulturowo na tutejsze okolice. Dzieje i dawną kulturę odzwierciedlają zabytki kultury materialnej. Na naszych terenach wiejskich największą wartość mają **gotyckie kościoły** oraz zespoły sakralne związane z reformacją (Pogorzeliska, Trzmielów, Krzywa). Wśród budowli świeckich najbardziej wartościowe są**: pałace w Chocianowie, Szklarach Górnych i Chróstniku**. We Wrzosowej społeczności lokalne kultywują tradycję swoich rodziców, m.in. łemkowie czy jugosłowianie. Rozpoczęte przez Lokalną Grupę Działania działania związane ze wsparciem i promocją produktów lokalnych zaowocowały zaistnieniem na rynku „**Produktów lokalnych z Wrzosowej Krainy”.** Miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich został zarejestrowany w Brukseli jako Produkt Regionalny i otrzymał znak „Chronione Oznaczenie Geograficzne”. We Wrzosowej organizowane są imprezy promujące produkty lokalne i dary Borów Dolnośląskich, m.in. **Święto Miodu i Wina w Przemkowie i Święto Jagody w Chocianowie**. Wielokulturowość i produkty lokalne są kolejnym atutem Wrzosowej Krainy, na którym będą opierały się działania zaplanowane w LSR. Współgra to z wnioskami z konsultacji społecznych gdzie dalszy rozwój marki lokalnej wskazany został jako jeden z głównych kierunków rozwoju.

i) obszary atrakcyjne turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych, wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego)

Oferta turystyczna obszaru z zakresu gastronomi na koniec roku 2021 obejmowała 53 placówek oferujących usługi gastronomiczne, wg danych przekazanych przez urzędy gmin.
W analizie zjawisk turystycznych zastosujemy specyficzny miernik intensywności ruchu turystycznego, wyrażający liczbę turystów korzystających z noclegów przypadającą na 1000 mieszkańców, zwany wskaźnikiem Schneidera.
Dostępne dane w GUS wskazują, iż w roku 2021 wg wskaźnika Schneidera współczynnik wynosił 25,37 , co daje ponad 17% wzrost wartości w porównaniu z rokiem 2014, gdzie współczynnik ten wynosił 21,64. Mieszkańcy dostrzegają zapotrzebowanie na dalszy rozwój infrastruktury oraz oferty turystycznej obszaru. W pełni zintegrowana oferta pobytowa na obszarze, z uwzględnieniem dobrze rozwiniętej bazy noclegowo – gastronomicznej, z pewnością wpłynęłaby korzystnie na zwiększenie ruchu turystycznego. Warto również wspomnieć, że przez obszar LGD przebiegają liczne szlaki rowerowe wraz z infrastrukturą

towarzyszącą, w tym Cyklostrada Dolnośląska. Dodatkowo zasoby przyrodnicze, istniejące parki zabytkowe czy stawy stanowią wyjątkowy potencjał do rozwoju przyjaznej przyrodzie oferty turystycznej.

Przyjrzyjmy się teraz statystycznym zmianom, jakie zaszły w tym zakresie:

Tabela 11 Liczba osób korzystających z noclegów

Liczba osób korzystających z noclegów			
Gmina	**2014r.**	**2021r.**	**Zmiana**
Chocianów	1953	2065	112
Przemków	4029	4158	129
Kunice	1196	1299	103
Miłkowice	381	456	75
Lubin	7808	8692	884
Bolesławiec	5975	6994	1019
Gromadka	0	250	250
Chojnów	1978	2599	621
m. Chojnów	0	360	360
Suma:	23320	26873	3553

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 12 Liczba udzielonych noclegów

Liczba udzielonych noclegów			
Gmina	**2014 r.**	**2021r.**	**Zmiana**
Chocianów	4660	6953	2293
Przemków	13845	5323	8522
Kunice	2812	3251	439
Miłkowice	722	1522	800
Lubin	12518	13569	1051
Bolesławiec	6612	7288	676
Gromadka	0	1258	1258
Chojnów	6519	8563	2044
m. Chojnów	0	1299	1299
Suma:	**47688**	**49026**	**1338**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Należy pamiętać, że dane z GUS dotyczą tylko określonych kategorii miejsc noclegowych. Nie obejmują choćby danych z gospodarstw agroturystycznych. Pomimo tego można na ich podstawie wyciągnąć ostrożne wnioski. Generalnie widać, że zarówno liczba osób korzystających z noclegów, jak i liczba udzielonych noclegów wzrosły.

Aby zweryfikować liczbę podmiotów świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne zwróciliśmy się o dane porównawcze do Urzędów Gmin:

Tabela 13 Liczba obiektów świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne

Liczba obiektów oferujących usługi zakwaterowania/noclegi				Liczba obiektów oferujących usługi gastronomiczne/żywieniowe		
Gmina	**2014 r.**	**2021 r.**	**Zmiana**	**2014 r.**	**2021 r.**	**Zmiana**
Chocianów	1	6	5	4	6	2
Przemków	2	1	- 1	3	5	2
Kunice	1	4	3	13	6	- 7

Miłkowice	1	2	1	3	1	- 2
Lubin	4	2	- 2	40	5	- 35
Bolesławiec	2	18	16	2	9	7
Gromadka	6	3	- 3	4	4	0
Chojnów	12	10	- 2	8	6	- 2
m. Chojnów	0	5	5	8	11	3
Suma:	**29**	**51**	**22**	**85**	**53**	**- 32**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin

Dane te dotyczą różnego typu obiektów noclegowych, nie tylko tych uwzględnianych w Banku Danych Lokalnych. Wskazują one na dynamiczny o ponad 75% wzrost obiektów oferujących usługi noclegowe. Natomiast liczba obiektów oferujących usługi gastronomiczne zmalała o około 38%.

Na terenie LGD od 2003 roku funkcjonują punkty ekomuzuealne, zagrody edukacyjne i wioski tematyczne, które prowadzą odpłatna działalność pobytową, najczęściej dla grup szkolnych i zorganizowanych oraz turystów indywidualnych. W ciągu roku z ich ofert korzysta ok 35 tyś odbiorców. Ponadto na terenie LGD Wrzosowa Kraina od 2008 roku powstają questy - edukacyjne gry terenowe, które są bezpłatną ofertą krajoznawczą dla turysty indywidualnego jak i grupowego. W chwili obecnej funkcjonuje ok 30 przygotowanych tras, które cieszą się dużą popularnością.

Ponadto na terenie LGD znajduje się ponad 500 skrytek geocachingowych znajdujących się w miedzynarodowym systemie gier terenowych. jest to oferta dla kilkuset tysięcznej społeczności osób z Polski, które w ten sposób poznają świat, oraz kilkumilionowej społeczności z Europy.

j) obszary wiejskie, ze szczególnym uwzględnieniem rolników, domowników oraz mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR

Zgodnie z danymi GUS większość mieszkańców obszaru to mieszkańcy wsi. W 2020 roku na 94 860 mieszkańców obszaru 68 549 osoby to mieszkańcy wsi a 26 311 to mieszkańcy miast. Czyli 72% mieszkańców obszaru mieszka na obszarach wiejskich. Na obszarze funkcjonowały również PGRy. W związku z tym rolnicy i domownicy obszaru borykają się z problemami, w tym społecznymi typowymi dla obszarów wiejskich w Polsce:

- bardzo słaba sieć połączeń komunikacji publicznej;
- słabszy dostęp do usług publicznych;
- niższy poziom aktywności społecznej;
- niski poziom dochodów z gospodarstwa rolnego;
- niski poziom wykształcenia;
- większe zagrożenie bezrobociem niż mieszkańców miasta;
- niższy poziom dochodów;
- większe zagrożenie takimi problemami społecznymi jak: alkoholizm, przemoc domowa;
- słabszy dostęp do infrastruktury i usług społecznych;
- migracja młodych i lepiej wykształconych do miast i poza region;
- niższy poziom kapitału na inwestycje w gospodarstwo rolne czy rozwój działalności pozarolniczej.

Wskazane powyżej problemy stanowią poważne bariery rozwojowe obszarów wiejskich LGD. Patrząc na inne uwarunkowania obszaru LGD, należy dążyć do rozwoju usług turystycznych, w tym agroturystyki i

gospodarstw edukacyjnych, rozwój produktu lokalnego, usług edukacyjnych i aktywizacyjnych zarówno dla mieszkańców obszaru oraz turystów.

k) rolnictwo i rynek rolny [liczba gospodarstw, kierunki produkcji (ze wskazaniem głównych), osób zatrudnionych w rolnictwie, średnia powierzchnia gospodarstw]

Obszar LGD z uwagi na przeważającą powierzchnię użytków rolnych, jak i gleby uznać należy za obszar rolniczy. Warunki do prowadzenia produkcji rolniczej określa się jako średnio korzystne. Na terenie LGD występuje gospodarka rybacka, użytkowane są stawy hodowlane, w większości są własnością prywatną i nadleśnictw.

Według danych z Narodowego Spisu Rolnego z 2020 roku w strukturze gospodarstw rolnych dominują gospodarstwa małe, 52% stanowią gospodarstwa od 1 do 5 hektarów. Jedynie 18% stanowią gospodarstwa o powierzchni ponad 15 hektarów. Według danych ze spisu większość gospodarstw to gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych.

Średnia wielkość gospodarstwa na obszarze LGD (15,68 ha) jest mniejsza od średniej wojewódzkiej (18,47 ha) ale wyższa od średniej krajowej (12,65 ha).

l) produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru (krótki opis produktów charakterystycznych występujących na obszarze), w tym promocji i sprzedaży takich produktów

Obszar LGD zamieszkiwany jest przez ludność napływową z terenów II RP, która osiedliła się na tych ziemiach po II wojnie światowej, ludność ta przywiozła swoje tradycje i obyczaje, które mają bezpośredni wpływ na obecny sposób życia na tym obszarze. Na dziedzictwo wpływ mają również działania podjęte przez LGD, dotyczące identyfikacji specyficznych potraw i produktów lokalnych. Obecnie możemy mówić o takich produktach jak:

- Przetwory (miód wrzosowy z Borów Dolnośląskich, któremu w 2008 r. Unia Europejska przyznała znak „Chronione Oznaczenie Geograficzne", orzechy w miodzie, plaster pszczeli w miodzie, dżemy i przetwory owocowe,);
- Kiełbasa z dziczyzny, pasztet z Wrzosowej Krainy, smalec ze skwarkami;
- Keselica, karp przemkowski wędzony;
- Winne octy z dodatkiem ziół oraz nalewki z sezonowych owoców;
- Tłoczone oleje Fit-Oil
- Wina z lokalnych winnic
- Miodowe pierniczki z Przemkowa;
- Chleb wiejski.

Z produktów i usług rzemieślniczych na naszym terenie dostępne są m.in. pisanki łemkowskie, ceramika artystyczna i ozdobna, hafty, koronki, stroiki świąteczne, świece z wosku pszczelego i woreczki zapachowe. Amatorską twórczość plastyczną reprezentują malarstwo i rzeźba. Produkty i usługi te najczęściej promowane i sprzedawane są w sposób indywidualny. Warto podkreślić, że perspektywie 2014 – 20 LGD realizowało dwa projekty współpracy, które miały na celu wymianę doświadczeń w zakresie tworzenia i promocji marki lokalnej na rzecz rozwoju i popularyzacji produktów lokalnych oraz utworzenie Centrum Produktów i Usług Lokalnych.

m) obszar edukacji formalnej (w tym: opieka przedszkolna, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, w tym szkolnictwo branżowe, szkoły dla dorosłych oraz pozaszkolne formy kształcenia) oraz pozaformalnej związanej z umiejętnościami i kompetencjami dorosłych (nie tylko zawodowymi)

Młodzież mieszkająca na obszarach wiejskich uczęszcza do szkół podstawowych w gminach, ponadpodstawowych w miastach i miasteczkach, szkoły wyższe znajdują się w miastach powiatowych i dużych aglomeracjach miejskich.
W szkołach podstawowych podejmowane są działania edukacyjne, dotyczące przedsiębiorczości, przeznaczone dla młodych osób, które mają możliwość poznania tajników tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw, pracy na własny rachunek. Młodzi ludzie nabywają umiejętność pracy w zespole, myślenia kreatywnego, zdobywa wiedzę o tym jak dostrzec w naszym regionie potencjał do samorozwoju i go wykorzystać. Szkoły również starają się wspierać pasje młodzieży dotyczące łączenia cyfrowych umiejętności z zabawą oraz edukacją. ~~Dlatego planujemy wspierać w ramach LSR działania z zakresu e-sportu.~~
Szkoły ponadpodstawowe oferują możliwość zdobycia wykształcenia w klasach o różnego typu profilach, w tym: artystycznym, biologiczno-chemicznym, geograficzno-językowym, humanistycznym, matematyczno-fizycznym, sportowym.
Młodzież ma możliwość zdobycia również kwalifikacji zawodowych w placówkach kształcenia zawodowego, które oferują takie kierunki jak: technik handlowiec, technik ekonomista, technik hotelarstwa, technik mechanik, technik pojazdów samochodowych, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik logistyk, technik mechatronik, technik organizacji turystyki.

n) zasady zrównoważenia środowiskowego, do przestrzegania których LGD będzie zobowiązana wraz ze wskazaniem, jak będą one realizowane i monitorowane, w tym ekologiczne inicjatywy, które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo lub chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną

W ramach Europejskiego Zielonego Ładu UE przekształci się w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, która poprawi jakość życia obywateli Unii, a jednocześnie będzie odgrywać wiodącą rolę w światowej walce ze zmianą klimatu. Wspólna polityka rolna (WPR) łączy w sobie podejścia społeczne, gospodarcze i środowiskowe, aby budować zrównoważony system rolnictwa w UE. WPR uznaje i promuje również związki między społecznościami wiejskimi a środowiskiem wiejskim.
Powyższe zasady prowadzenia polityki przez UE czy wdrażane w ramach WPR powinny zostać przełożone na praktyczne narzędzie na poziomie LGD. Zasady te na poziomie LGD będą realizowane po przez przyjęty system kryteriów wyboru projektów. W ramach niego preferowane będą operacje wpływające na przeciwdziałanie zmianą klimatu na obszarze LGD oraz zachowaniu walorów środowiskowych i przyrodniczych obszaru. LGD będzie prowadzić stały monitoring ile złożonych projektów uzyskuje pozytywną ocenę w ramach „środowiskowego" i klimatycznego kryterium wyboru projektów oraz czy ich realizacja faktycznie przyczynia się do celów środowiskowych oraz klimatycznych. Jednocześnie wybrane do realizacji operacje monitorowane będą pod kątem spełnienia „środowiskowych" i klimatycznych założeń zawartych we wniosku.

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

1. Opis spójności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami wyższego szczebla zarządzania o zasięgu ponadlokalnym, regionalnym oraz krajowym

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027 przygotowana została w sposób zapewniający spełnienie kryterium spójności i komplementarności z dokumentami planistycznymi/strategiami wyższego szczebla zarządzania, tj. o zasięgu ponadlokalnym, regionalnym oraz krajowym. Wśród najważniejszych dokumentów planistycznych/strategii wyższego szczebla zarządzania, dla których przeprowadzono analizę zgodności i komplementarności przedsięwzięć oraz celów uwzględniono:

1. Strategię na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) - SOR,
2. Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030 – KSRR,
3. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 – PS WPR,
4. Program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 – FEDS,
5. Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 – SRWD,
6. Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 – ZIT LGOF,
7. Strategię Rozwoju 2021-2025 Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej – SR DOT.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027 – LSR zawiera dwa cele oraz trzy przedsięwzięcia. Rysunek 2 przedstawia ich strukturę.

Rysunek 2 Struktura celów i przedsięwzięć Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027

Rysunek 2. Struktura celów i przedsięwzięć Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027

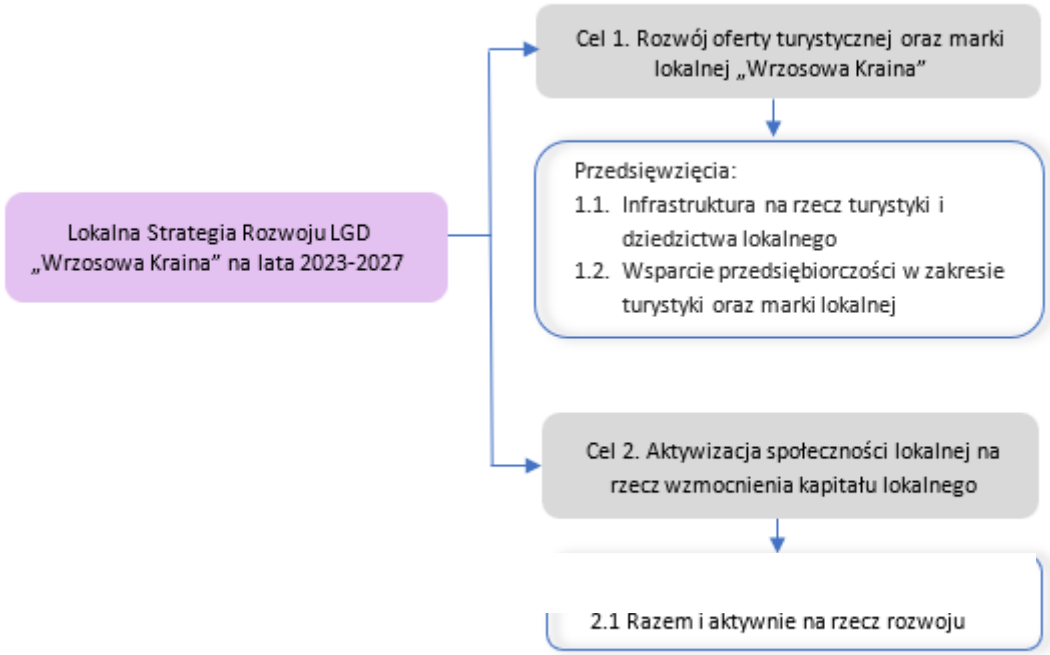

Źródło: opracowanie własne

Wszystkie zdefiniowane w LSR cele oraz przedsięwzięcia mają charakter spójny oraz komplementarny względem przedsięwzięć określonych w dokumentach wyższego szczebla zarządzania a zatem skierowane są na osiągnięcie wspólnego lub takiego samego celu bez powielania działań, które wzajemnie się uzupełniają. Dzięki temu przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach LSR wykazują duży potencjał synergii rozumianej jako wzmacnianie i potęgowanie rezultatów przedsięwzięć, poprzez współdziałanie na rzecz realizacji wyznaczonych celów.

1. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR** jest aktualnie obowiązującym dokumentem planistycznym wyznaczającym najważniejsze kierunki średniookresowej i długofalowej polityki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. Dokument ten stanowi rozwinięcie i operacjonalizację tzw. Planu Morawieckiego, w którym formułowano nową wizję i model rozwoju kraju. Nowy model rozwoju dla Polski to **rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony**. Głównym celem Strategii jest „***Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym***". Cele oraz przedsięwzięcia sformułowane w Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027 wpisują się w wizję i model rozwoju kraju zdefiniowane w SOR. Wsparcie dalszego rozwoju oferty turystycznej oraz produktów i usług lokalnych pod marką „Wrzosowej Krainy" ma na celu promowanie turystyki, która minimalizuje negatywny wpływ na środowisko naturalne, kulturę i społeczność lokalną, sprzyja zatem kreowaniu rozwoju odpowiedzialnego oraz społecznie i terytorialnie zrównoważonego. Przyjęte w LSR przedsięwzięcia obejmują, m.in. inwestycje w tworzenie miejsc aktywności i rekreacji dla turystów, rozwój sieci szlaków rowerowych, ścieżek edukacyjnych oraz wsparcie atrakcyjnych turystycznie obiektów dziedzictwa lokalnego. LSR przewiduje także wsparcie lokalnych produktów i usług pod marką „Wrzosowa Kraina", w tym zakłada, że preferowane będą przedsięwzięcia o charakterze innowacyjnym oraz inwestycje proklimatyczne. Wsparcie skierowane będzie do już działających w obszarze usług turystycznych oraz okołoturystycznych podmiotów gospodarczych, osób chcących rozpocząć działalność w tej branży oraz rolników zainteresowanych rozwojem usług agroturystycznych oraz ofertą gospodarstw edukacyjnych. Cel 1 *Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina"* sformułowany w LSR należy zatem uznać za spójny i komplementarny z:
   - ***celem szczegółowym I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną***, sformułowanym w SOR, ponieważ uwzględnia dwa z pięciu głównych obszarów koncentracji działań (rozwój innowacyjnych firm oraz małe i średnie przedsiębiorstwa);
   - ***celem szczegółowym II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*** sformułowanym w SOR, dla którego główne obszary koncentracji działań obejmują spójność społeczną oraz rozwój terytorialnie zrównoważony.

   Stworzenie warunków do aktywnie działającej wspólnoty lokalnej obejmuje inicjatywy na rzecz szeroko rozumianej aktywności społeczności lokalnej, szczególnie ludzi młodych, ~~wdrożenia koncepcji Smart Village~~ oraz włączenia społecznego seniorów oraz zidentyfikowanych grup w niekorzystnej sytuacji społecznej. Cel 2 *Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego*, sformułowany w LSR należy zatem uznać za wysoce zgodny i komplementarny z ***celem szczegółowym II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*** oraz ***celem szczegółowym III (Skuteczne***

państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu), które sformułowano w SOR***.***

2. **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 – KSRR** to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 roku. Dokument określa wspólne wartości, zasady współpracy rządu i samorządów terytorialnych oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Zarówno cele, jak i przedsięwzięcia sformułowane w LSR, wpisują się w główny cel KSRR, a także:
   - ***cel szczegółowy 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym***, który zakłada m.in. aktywizację lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego, wsparcie działań na rzecz kultury i rozwoju kapitału społecznego, wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej;
   - ***cel szczegółowy 2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym***, który zakłada wspieranie m.in. przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój kapitału społecznego, lokalnych inicjatyw kulturalnych, organizacji czasu wolnego i turystyki kulturowej, promocji obszarów o wysokich walorach kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych, rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnym potencjale prorozwojowym, w tym zasobach środowiska oraz tradycji, przedsięwzięć innowacyjnych ~~(np. koncepcji „smart villages”);~~
   - ***cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie***, **który** wspiera m.in. kształcenie liderów samorządowych, wzmocnienia powiązań wiejsko-wiejskich i wiejsko-miejskich w takich obszarach tematycznych, jak strategiczne planowanie rozwoju czy współpraca ze społeczeństwem.

3. **Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 – PS WPR** to dokument, na podstawie którego przyznawane będzie wsparcie finansowe w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE na lata 2023-2027. W PS WPR kontynuowana jest m.in. inicjatywa LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), ukierunkowana na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Cele oraz przedsięwzięcia sformułowane w LSR wpisują się w następujące obszary wsparcia w ramach inicjatywy LEADER/RLKS:
   - rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: podejmowanie lub rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej,
   - rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania: gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych oraz gospodarstw opiekuńczych,
   - przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi,
   - kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
   - włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji;
   - ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

4. **Program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 – FEDS** to najważniejszy dokument, określający strategię wykorzystania funduszy europejskich na obszarze województwa dolnośląskiego. Wykorzystanie środków z nowego programu ma zwiększyć spójność społeczno-gospodarczą i przestrzenną województwa a także zniwelować występujące dysproporcje zapewniając harmonijny rozwój regionu oraz wysoką jakość życia jego mieszkańcom. W programie określono dziesięć priorytetów. W ramach FEDS jest możliwość wykorzystania wsparcia finansowego w naborach dedykowanych LGD w działaniach: ***ochrona przyrody i klimatu, aktywizacja osób na rynku pracy, adaptacja do zmian na rynku pracy, aktywna integracja, rozwój usług społecznych i zdrowotnych***.
5. **Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 – SRWD** została uchwalona w 2018 r. i stanowi koncepcję wieloletniego i wieloaspektowego rozwoju Dolnego Śląska. LSR zakłada wspieranie rozwoju oferty turystycznej oraz produktów i usług lokalnych pod marką „Wrzosowej Krainy", wpisuję się zatem w ***cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu***, sformułowany w ramach SRWD. W ramach tego celu, na podstawie zapisów SRWD, przewiduje się realizację następujących przedsięwzięć:
   - promocję gospodarczą regionu i wspieranie przedsiębiorczości,
   - promocję turystyczną regionu jako atrakcyjnego miejsca dla turystyki, wypoczynku i poprawy stanu zdrowia,
   - wzmocnienie marki produktów regionalnych,
   - wzmacnianie innowacyjności, w tym ekoinnowacyjności.

   Ponadto przedsięwzięcia zaplanowane w LSR w ramach celu 1 są zgodne z ***celem strategicznym 4. Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictw kulturowego***. Wysoką spójność można zauważyć szczególnie w odniesieniu do planowanych na obszarze Dolnego Śląska przedsięwzięć z zakresu ochrony obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Cele i przedsięwzięcia przyjęte w LSR, w tym szczególnie cel 2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego cechuje wysoka spójność z ***celem strategicznym 3. Wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego***, sformułowanym w SRWD. W ramach tego celu na obszarze województwa dolnośląskiego zakłada się realizację następujących przedsięwzięć:
   - podejmowanie działań na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zmarginalizowanych,
   - podejmowanie działań na rzecz zwiększenia udziału i roli kobiet na rynku pracy oraz w życiu publicznym,
   - wspieranie systemu aktywizacji osób starszych.

   Wyżej wymienione działania znajdują swoje odzwierciedlenie w przedsięwzięciach, które LGD „Wrzosowa Kraina" zamierza zrealizować w ramach celu 2 LSR.

6.Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to narzędzie do wdrażania strategii terytorialnych w sposób zintegrowany w ramach unijnej polityki spójności. **Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 – ZIT LGOF** definiuje ramowy plan strategiczny oraz szczegółowy plan operacyjny dla Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego (LGOF). W Strategii ZIT określono cztery kluczowe kierunki rozwoju LGOF w wymiarze zintegrowanym, wspólnym odnoszącym się do całego obszaru. LSR Stowarzyszenia „Wrzosowa Kraina" wraz z określonymi w niej celami i przedsięwzięciami wpisuje się w dwa z nich. Są to:

- sektor spędzania czasu wolnego oraz oferty wypoczynkowo-rekreacyjnej (powiązanej również z turystyką),
- realizacja działań społecznych ukierunkowanych na wzmocnienie/poprawę kompetencji, umiejętności i kwalifikacji w wymiarze społecznym.

Ponadto cele i przedsięwzięcia LSR są spójne i komplementarne względem następujących priorytetów ZIT LGOF: ***budowanie oferty w obszarze czasu po pracy dla mieszkańców*** (priorytet 3), ***dywersyfikacja i wzmacnianie gospodarki LGOF*** (priorytet 5), ***zintegrowana promocja LGOF*** (priorytet 6), ***zachowanie walorów przyrodniczych*** (priorytet 9), ***koordynacja procesów planowania i zarządzania w wymiarze strategicznym*** (priorytet 10). Jednocześnie LGD może wesprzeć ZIT LGOF, poprzez dzielenie się swoimi doświadczeniami w rozwoju obszaru, umiejętnościami budowania partnerstwa, identyfikacją grup odbiorców pomocy, promocją instrumentu, animacją lokalnych samorządów oraz innych partnerów do skorzystania z tego instrumentu.

6. **Strategia Rozwoju 2021-2025 Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej – SR DOT** ma być drogowskazem, określającym kierunek działań Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej. Dolnośląska Organizacja Turystyczna to najdłużej działająca regionalna organizacja turystyczna w Polsce. Ponad dwudziestoletnia obecność na rynku przyniosła jej pozycję lidera i kreatora trendów turystycznych. Do głównych celów działalności DOT należą przede wszystkim: promocja Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego turystycznie oraz podejmowanie działań wspierających rozwój branży turystycznej w województwie. W Strategii określono pięć filarów rozwoju, dla których sformułowano cele oraz zadania strategiczne. Cele i przedsięwzięcia założone w LSR są spójne i komplementarne przede wszystkim z:
   - ***celem strategicznym 1.5 Wsparcie branży w odbudowie rynku w realiach postcovidowych***,
   - ***celem strategicznym 3.1. Prowadzenie działalności edukacyjnej***,
   - ***celem strategicznym 4.1. Wyznaczanie kierunków rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku***,
   - ***celem strategicznym 4.2 Zintegrowane produkty turystyczne szansą uatrakcyjnienia oferty turystycznej Dolnego Śląska***,
   - ***celem strategicznym 5.1***. ***Włączanie lokalnych społeczności w budowanie marki turystycznej regionu***,
   - ***celem strategicznym 5.2. Promowanie działalności w zgodzie z ideą rozwoju zrównoważonego***,
   - ***celem strategicznym 5.3. Wykorzystanie potencjału zasobów naturalnych Dolnego Śląska w zgodzie z ideą zrównoważonego rozwoju***.

Podsumowując przeprowadzoną w ramach rozdziału V analizę spójności i komplementarności należy zauważyć, iż przyjęte w LSR Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" na lata 2023-2027 cele oraz przedsięwzięcia są **wysoce spójne i komplementarne** z zapisami dokumentów planistycznych/ strategii na wyższych poziomach zarządzania tj. o zasięgu ponadlokalnym, regionalnym oraz krajowym. Wykazują także wysoki potencjał **synergii** rozumianej jako wzmacnianie i potęgowanie rezultatów przedsięwzięć, poprzez współdziałanie na rzecz realizacji wyznaczonych celów. Najważniejsze efekty synergii to:

- **Cel 1. Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina" = wzrost atrakcyjności turystycznej/ silna marka lokalna „Wrzosowa Kraina" wzrost inwestycji, wzrost innowacyjności, rozwój gospodarczy, wzrost dobrobytu i poprawa jakości życia mieszkańców, zrównoważony rozwój.**

  Przyjęte w LSR przedsięwzięcia skierowane będą do już działających w obszarze usług turystycznych oraz okołoturystycznych podmiotów gospodarczych oraz osób chcących rozpocząć działalność w tej

branży, a także do podmiotów chcących rozwijać usługi i produkty lokalne pod marką „Wrzosowa Kraina". Realizacja tych przedsięwzięć będzie sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości, tworzeniu nowych miejsc pracy a zatem wpłynie stymulująco na rozwój gospodarczy i innowacyjność regionu. Efektem rozwoju gospodarczego będzie wzrost dochodów mieszkańców, co przyczyni się do wzrostu dobrobytu i będzie pozytywnie oddziaływać na jakość życia mieszkańców regionu. Preferowanie przedsięwzięć o charakterze innowacyjnym oraz inwestycji proklimatycznych pozwoli na osiągnięcie synergii w obszarze zasobów naturalnych i ochrony środowiska. Redukcja emisji, wzrost efektywności energetycznej oraz wdrażanie dobrych praktyk w zakresie ochrony przyrody i klimatu pozwoli lokalnej społeczności osiągnąć dodatkowe korzyści z tytułu funkcjonowania w zdrowym i czystym środowisku. Świadome podejście do ochrony środowiska i ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie będzie promować turystykę odpowiedzialną i wspierać edukację, zarówno mieszkańców jak i turystów, w zakresie ekologicznych form podróżowania, ochrony lokalnej kultury i tradycji oraz korzyści wynikających z zakupów produktów i usług marki „Wrzosowa Kraina" u lokalnych producentów i usługodawców. Działania wpisane w LSR sprzyjają zatem przyciąganiu do regionu turystów, którzy poszukują autentycznych doświadczeń i doceniają walory kulturowe i przyrodnicze tego terenu. Wzrost zainteresowania turystów zakupem lokalnych usług lub produktów będzie z kolei wspierać rozwój lokalnych przedsiębiorstw i tworzenie nowych miejsc pracy.

- **Cel 2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego = wzrost zaangażowania społeczności lokalnej → wzrost jakości życia mieszkańców, budowanie odpornej i zrównoważonej społeczności lokalnej, wzrost kapitału ludzkiego i kapitału społecznego, rozwój lokalnej przedsiębiorczości**.

  Aktywizacja mieszkańców sprzyja wzrostowi ich zaangażowania i włączeniu w procesy podejmowania decyzji i planowania działań rozwojowych. To z kolei sprzyja budowaniu więzi społecznych i zaufania, które są kluczowe dla wzmocnienia poczucia tożsamości lokalnej i poczucia współodpowiedzialności za rozwój lokalny. Zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne sprzyja kreowaniu rozwoju lokalnego odpowiadającego na potrzeby społeczności lokalnej a zatem przyczynia się do poprawy jakości życia. Zapobiega także marginalizowaniu i wykluczeniu osób lub grup osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej. Dzięki realizacji projektów i inicjatyw zaplanowanych w LSR członkowie lokalnych społeczności, lokalni liderzy, będą rozwijać swoje umiejętności i kompetencje zawodowe ~~(m.in. poprzez działania typu „Szkoła Liderów")~~ oraz kompetencje społeczne. Ponadto zaangażowanie w partnerstwa pozwala na wymianę wiedzy i doświadczeń pomiędzy różnymi podmiotami, co przyczynia się do wzrostu kapitału ludzkiego i kapitału społecznego w lokalnym środowisku. Te z kolei są niezbędne dla wspierania lokalnych inicjatyw społecznych, budowania więzi i sieci współpracy pomiędzy lokalnymi podmiotami a także rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Podejście LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) pozwala zintegrować różne sektory, partnerów, zasoby i branże działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć i osiągania celów LSR. Sprzyja zatem wdrożeniu bardziej skutecznego i zrównoważonego modelu rozwoju obszarów wiejskich. O wartości dodanej podejścia LEADER w realizacji LSR na obszarze działania Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina" stanowią:

- **realizacja przedsięwzięć w ramach partnerstwa i współpracy międzysektorowej**, co pozwala na efektywne wykorzystanie zasobów lokalnych oraz budowanie relacji współpracy. Wspólny wysiłek różnych podmiotów (władz lokalnych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów i mieszkańców) w działaniach z obszaru *infrastruktury na rzecz turystyki i dziedzictw lokalnego* – przedsięwzięcie 1.1. oraz *wsparcia przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina"*- przedsięwzięcie 1.2. pozwoli na tworzenie innowacyjnych rozwiązań wspierających rozwój lokalnej infrastruktury, gospodarki oraz turystyki, przy jednoczesnym zachowaniu i promocji walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego regionu;
- **włączenie społeczności lokalnej w procesy podejmowania decyzji i realizacji przedsięwzięć rozwojowych,** co daje mieszkańcom możliwość wpływania na kierunek rozwoju regionu, kreowania jego przyszłości m.in. poprzez zapewnienie zgodność tego rozwoju z potrzebami i aspiracjami lokalnej społeczności. Podejście oddolne i partycypacyjne do formułowania LSR prowadzi do bardziej ukierunkowanych działań i stwarza szansę większej skuteczności w zakresie realizacji celów LSR. Współodpowiedzialność za rozwój lokalny buduje także poczucie tożsamości i przynależności do danej społeczności lokalnej. Może też stanowić ważny instrument przeciwdziałania odpływowi ludności, zwłaszcza ludzi młodych do innych regionów czy dużych miast;
- **dostęp do finansowania przedsięwzięć z programów wsparcia UE.** Lokalne społeczności, podmioty sektora gospodarczego i społecznego mają możliwość uzyskania finansowania przedsięwzięć rozwojowych, które służą poprawie jakości życia mieszkańców regionu. Faktyczne i planowane źródła finansowania realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć LSR omówiono w podrozdziale 2, w ramach rozdziału VI niniejszej Strategii;
- **rozwój społeczny i wzrost potencjału członków lokalnej społeczności.** Dzięki realizacji przedsięwzięć LSR, w tym szczególnie przedsięwzięcia 2.1. *Razem i aktywnie na rzecz rozwoju* wspierane będą działania aktywizacyjne, integracyjne, w tym działania z zakresu podnoszenia kompetencji liderów lokalnych. Ponadto praca w ramach partnerstwa pozwala na wymianę wiedzy i doświadczeń pomiędzy różnymi podmiotami. Wszystko to sprzyja nabywaniu i rozwijaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji a zatem przyczynia się do wzrostu potencjału członków lokalnej społeczności. Silna społeczność lokalna oraz wysoki poziom lokalnego kapitału społecznego i ludzkiego to de facto siła napędowa wszelkich zmian rozwojowych w regionie.

Cele oraz przedsięwzięcia LSR wraz z uzasadnieniem zakresu wsparcia zostały szczegółowo omówione w podrozdziale 1 w ramach rozdziału VI Cele i wskaźniki, natomiast uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR przedstawiono w podrozdziale 3, w ramach rozdziału VI Cele i wskaźniki.

Rozdział VI Cele i wskaźniki

1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób.

Na podstawie wniosków płynących z opisanego w rozdziale III procesu konsultacji społecznych przygotowana została analiza potrzeb i potencjału obszaru. Na ich podstawie wskazane zostały główne obszary tematyczne (wsparcie dalszego rozwoju oferty turystycznej oraz produktów i usług lokalnych pod

marką „Wrzosowej Krainy” oraz stworzenie warunków do aktywnie działającej wspólnoty lokalnej), które są bezpośrednio możliwe do realizacji w ramach Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej (PS WPR) na lata 2023 – 2027, działanie I 13.1. – LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Cel 1. Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina”.

Realizacja tego celu ma przyczynić się do dalszego rozwoju oferty turystycznej, w tym agroturystyki, na obszarze LGD. Rozwój ten dotyczyć będzie zarówno wspierania działań z zakresu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, szlaków rowerowych oraz dziedzictwa lokalnego, a także wsparcia rozwoju usług turystycznych oraz okołoturystycznych.

Drugim ważnym aspektem tego celu będzie wsparcie rozwoju marki lokalnej „Wrzosowa Kraina”, zarówno przez wsparcie rozwoju działalności gospodarczych w tym zakresie oraz działań promocyjnych.

Kierunki te podczas prowadzonych działań partycypacyjnych wskazywane były jako najważniejsza potrzeba na obszarze a jednocześnie mającą oparcie w obecnym potencjale obszaru, tj., głównie walorach przyrodniczych, dobrym położeniu komunikacyjnym oraz istniejącym dziedzictwie.

Przedsięwzięcia:

1.1. Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego

Przedsięwzięcie to dotyczyć będzie inwestycji w infrastrukturę przeznaczoną do poprawy atrakcyjności turystycznej obszaru przez tworzenie miejsc aktywności i rekreacji dla turystów, rozwój sieci szlaków rowerowych, ścieżek edukacyjnych, oznakowanie atrakcji oraz wsparcie atrakcyjnych turystycznie obiektów dziedzictwa lokalnego.

Podczas badań partycypacyjnych uczestniczy wskazywali, że wsparcie rozwoju infrastruktury wciąż jest jednym z najważniejszych kierunków działań.

Kryteria wyboru: Operacja jest innowacyjna na terenie LGD; Doradztwo; Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu; Wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów; Zaspokajanie potrzeb grup w niekorzystnej sytuacji, które określone są w LSR; Promocja obszaru; Rozwijanie usług w zakresie turystyki; ~~Powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym koncepcją SV~~; Operacje objęte koncepcją inteligentnych wsi.

Grupy docelowe: Jednostki sektora finansów publicznych.

Główni odbiorcy: Turyści oraz mieszkańcy obszaru.

Zakres wsparcia: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

1.2. Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej

Przedsięwzięcie to skierowane będzie do już działających w obszarze usług turystycznych oraz okołoturystycznych podmiotów gospodarczych oraz osób chcących rozpocząć działalność w tej branży. Skierowane ono będzie również do podmiotów chcących rozwijać usługi i produkty lokalne pod marką „Wrzosowa Kraina”. W ramach tego przedsięwzięcia preferowane będą operacje o charakterze innowacyjnym oraz inwestycje proklimatyczne jak np. instalacje OZE w lokalnych podmiotach turystycznych.

Dodatkowo przedsięwzięcie to skierowane będzie do rolników zainteresowanych rozwojem usług agroturystycznych oraz ofertą gospodarstw edukacyjnych, tj. miejsc, gdzie turysta będzie mógł poznawać region poprzez edukację, ścieżki zmysłów, narzędzia edukacyjne, czyli w sposób aktywnych, angażujący a jednocześnie przekazujący wiedzę i informacje o regionie.

W poprzednik okresie programowania rozwój turystyki oraz usług oraz produktów lokalnych był jednym z priorytetowych kierunków rozwoju. Podczas badań partycypacyjnych uczestnicy zwracali uwagę zarówno na sukcesy i efekty działań oraz na dalszą konieczność wsparcia tych branż. Jednocześnie uczestnicy konsultacji podkreślali, że oferta turystyczna obszaru wzbogacona powinna być o możliwość wypoczynku w gospodarstwach rolnych i kontakt w nich z zwierzętami hodowlanymi, czy możliwość poprzez ofertę gospodarstw edukacyjnych, w których będzie możliwość zapoznania się choćby z tradycyjnymi sposobami przetwarzania żywności.

W ramach tego przedsięwzięcia wdrażane będą innowacje, zgodne z definicją innowacji wskazaną w rozdziale VII. Podjęte działania animacyjne mają doprowadzić do zdefiniowania innowacji w zakresie oferty turystycznej oraz rozwoju markowych usług i produktów lokalnych. Efektem wdrażania innowacji w ramach tego przedsięwzięcia będzie powstanie innowacyjnych produktów i usług, powstanie „dobrej praktyki" oraz wzrost liczby turystów.

Kryteria wyboru: Operacja jest innowacyjna na terenie LGD; Doradztwo; Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu; Wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów; Zaspokajanie potrzeb grup w niekorzystnej sytuacji, które określone są w LSR;Promocja obszaru; Rozwijanie usług w zakresie turystyki; Partnerstwo; Miejscowość, w której funkcjonowało PGR; Czas trwania projektu.

Grupy docelowe: Podmioty gospodarcze działające w branży turystycznej oraz okołoturystycznej, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność w branży turystycznej oraz okołoturystycznej. Rolnicy zainteresowani rozwojem pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

Główni odbiorcy: Turyści odwiedzający region i korzystający z oferty turystycznej i gastronomicznej, mieszkańcy.

Zakres wsparcia: Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki w szczególności: podejmowanie pozarolniczej działalności przez osoby fizyczne, rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej oraz Rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w szczególności w zakresie: gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych.

Cel 2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego

W ramach tego celu wspierane będą inicjatywy na rzecz szeroko rozumianej aktywności społeczności lokalnej, szczególnie ludzi młodych, ~~wdrożenia koncepcji Smart Village~~ oraz włączenia społecznego seniorów oraz zidentyfikowanych grup w niekorzystnej sytuacji społecznej. Rozwijane będą również działania na bazie lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego dotyczące aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju marki lokalnej (operacja własna oraz projekt partnerski).

Konsultacje społeczne wskazały, że są to istotne potrzeby społeczności lokalnej. Działania skierowane powinny być do konkretnych grup, w tym grup w niekorzystnej sytuacji społecznej oraz ludzi młodych i seniorów, a także wsparcie skierowane powinno być do organizacji pozarządowych.

Przedsięwzięcia:

2.1. Razem i aktywnie na rzecz rozwoju

Przedsięwzięcie to skierowane będzie na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej ~~wypracowanie i wdrożenie koncepcji Smart Village~~ w oparciu o lokalne dziedzictwo i kulturę obszaru, wsparcie ~~przedstawicieli~~ zidentyfikowanych w LSR przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów, ludzi młodych (do 25 lat). Realizowane działania dotyczyć będą wsparcia działań aktywizacyjnych i integracyjnych, podnoszenia kompetencji liderów lokalnych. ~~w tym realizacji działań o charakterze „Szkoły Liderów"~~.

Ponadto działania będą promować różnorodne formy aktywności, które sprzyjają integracji uczestników oraz podnoszą ich świadomość w zakresie dbania o własne bezpieczeństwo i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym. ~~Wybrane i wsparte zostaną te koncepcje wsi, które wskażą jak w innowacyjny sposób można kulturę i dziedzictwo połączyć z narzędziami cyfrowymi, innowacyjnymi sposobami aktywizacji i włączenia w działania społeczności lokalnej oraz nowoczesnymi narzędziami promocyjnymi.~~ W ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą również działania mające na celu integrację przedstawicieli tych grup, włączające ich w aktywność społeczną na rzecz obszaru, podnoszące ich kompetencje społeczne, cyfrowe, etc. ~~Działania dla ludzi młodych zawierać będą innowacyjne komponenty oparte o wykorzystanie e-sportu, e-obywatel, czy innych narzędzi cyfrowych~~. Rozwijane będą również działania na bazie lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego dotyczące aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju marki lokalnej (operacja własna oraz projekt partnerski).

Jak wykazały konsultacje społeczne, lokalna społeczność potrzebuje wsparcia do dalszych działań aktywizacyjnych, włączających oraz integrujących, również dla przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów ludzi młodych ponieważ ważnym aktorem w realizacji tych działań są lokalne organizacje pozarządowe one również powinny uzyskać wsparcie w profesjonalizacji swojej działalności, choćby przez działania szkoleniowe i doradcze. Jednym z instrumentów rozwoju lokalnego zastosowanych na obszarze LGD „Wrzosowa Kraina" w ostatnich latach były m.in. projekty związane z tworzeniem ~~są koncepcje i oferta~~ wsi tematycznych. Ponieważ, podczas konsultacji społecznych, wskazywane one były jako dobre praktyki integracji społecznej oraz jako element wspierający rozwój oferty turystycznej i kulturalnej regionu. ~~obszaru.zgodnie z wytycznymi PS WPR postanowiono zaplanować na obszarze wdrożenie koncepcji Smart Village.~~

W ramach tego przedsięwzięcia wdrażane będą innowacje, zgodne z definicją innowacji wskazaną w rozdziale VII. Podjęte działania animacyjne mają doprowadzić do zdefiniowania innowacji w zakresie aktywizacji i włączenia społecznego grup w niekorzystnej sytuacji, seniorów oraz ludzi młodych. Efektem wdrażania innowacji w ramach tego przedsięwzięcia będzie powstanie innowacyjnych sposobów aktywizacji i włączenia w życie społeczne przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów i ludzi młodych, powstanie „dobrej praktyki" oraz zachęcenie mieszkańców do aktywności społecznej.

Kryteria wyboru: Operacja jest innowacyjna na terenie LGD; Doradztwo; Wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów; Obszar realizacji; Zaspokajanie potrzeb grup w niekorzystnej sytuacji, które określone są w LSR; Promocja obszaru; Partnerstwo; ~~Powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym koncepcją SV;~~ Operacje objęte koncepcją inteligentnych wsi; Aktywizacja mieszkańców.

Grupy docelowe: Organizacje pozarządowe

Główni odbiorcy: Społeczność lokalna, organizacje pozarządowe, lokalni liderzy, grupy w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi.

Zakres wsparcia: Kształtowanie świadomości obywatelskiej, przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi, włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Tabela przedstawiająca cele i przedsięwzięcia stanowi załącznik 1 do LSR dodatkowo w poniższej tabeli przedstawione są faktyczne i planowane źródła finansowania realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć. Bezpośrednim źródłem będą środki w ramach EFRROW (PS WPR) przewidziane na działanie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Dodatkowo planujemy starać się o środki na realizację Przedsięwzięć z Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDS) 2021 – 2027. Z tego Programu starać się będziemy o środki na realizację następujących przedsięwzięć:

1.1. Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego - Priorytet FEDS.05 Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie FEDS.05.02 Kultura i turystyka, Typ 5.2.B Infrastruktura rowerowa sprzyjająca rozwojowi ruchu turystycznego.

2.1. Włączenie społeczne młodzieży, seniorów oraz grup w niekorzystnej sytuacji – Priorytet FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie FEDS.07.05 Aktywna integracja, Typ 7.5.A Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczonych społecznie, Typ 7.5.E Inicjatywy lokalne w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Kolejnym dodatkowym źródłem finansowania planowanych przedsięwzięć będą środki z Polska Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW) w ramach Programu „Działaj Lokalnie". Głównym celem Programu jest wspieranie i aktywizowanie lokalnych społeczności poprzez realizację projektów obywatelskich, które służą pobudzaniu aspiracji rozwojowych i poprawie jakości życia oraz przyczyniają się do budowy kapitału społecznego i dóbr wspólnych. Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina" pełni rolę Ośrodka Działaj Lokalnie, tj. corocznie organizuje procedurę naboru oraz oceny złożonych projektów, podpisuję umowy z wybranymi realizatorami oraz prowadzi działania z zakresu monitoringu realizowanych działań. W 2023 roku na granty przeznaczono 60 000 zł. Wspierane w ramach Programu „Działaj Lokalnie" będą działania tożsame z założeniami przedsięwzięcia 2.1 „Razem i aktywnie na rzecz rozwoju".

Tabela 14 Cele i przedsięwzięcia z podziałem na ich źródła finansowania oraz przypisanymi wskaźnikami

Cel	Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Źródło finansowania
Cel 1. Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina".	1.1 Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego	1.1.1.Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury 1.1.2 Liczba stworzonych lub wspartych atrakcji turystycznych	EFRROW FEDŚ 2021 - 27
	1.2 Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej	1.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa 1.2.2 Liczba operacji polegających na rozwoju działalności gospodarczej 1.2.3 Liczba powstałych zagród edukacyjnych 1.2.4 Liczba wspartych gospodarstw agroturystycznych 1.2.5 Liczba operacji innowacyjnych	
Cel 2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego.	2.1. Razem i aktywnie na rzecz rozwoju	1.1.1 Liczba operacji realizowanych w partnerstwie 1.1.2 Liczba projektów partnerskich 1.1.3 Liczba operacji promujących obszar LGD ~~1.1.4 Liczba opracowanych strategii SV~~ 1.1.5 Liczba operacji aktywizacyjnych dla grup w niekorzystnej sytuacji, dla seniorów oraz dla osób do 25 roku życia 1.1.6 Liczba operacji innowacyjnych 1.1.7 Liczba operacji podnoszących świadomość bądź edukacyjnych	EFRROW FEDŚ 2021 - 27 PAFW

Źródło: Opracowanie własne

3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

Wybrane w ramach celów przedsięwzięcia mają charakter komplementarny wobec siebie oraz w sposób synergiczny będą miała bezpośredni wpływ na osiągnięcie zaplanowanych celów.

Przedsięwzięcia w ramach celu 1 realizowane będą poprzez ogłaszane konkursy. Wybór tego sposobu realizacji ma pozwolić na wybór najlepszych projektów, które przyczynią się do rozwoju oferty turystycznej na obszarze. Priorytetowo traktowane będą, co będzie miało odzwierciedlenie w kryteriach wyboru, operacje realizowane w partnerstwie z innym podmiotem z obszaru LGD, ponieważ partnerstwo jest jednym z elementów, który pozwala uzyskać wartość dodaną w ramach podejścia LEADER. Odpowiedni dobór kryteriów wyboru operacji oraz ich spełnienie przez zaplanowane do realizacji projekty, pozwoli wybrać operacje, które w najwyższym stopniu zgodne będą z horyzontalnymi założeniami strategii oraz odpowiadać będą na zidentyfikowane potrzeby, a ich realizacja oparta zostanie o zidentyfikowany potencjał. Jednocześni przed organizowanymi konkursami prowadzone będą działania animacyjne mające na celu poinformowanie i przygotowanie do pozyskania środków potencjalnych beneficjentów oraz kojarzenia partnerów ze sobą oraz przygotowanie beneficjentów do realizacji operacji o charakterze innowacyjnym.

W ramach realizacji cel 2 przyjęto szerszy sposób realizacji zaplanowanego przedsięwzięcia – zarówno konkurs, wsparcie operacji grantowych, projekt partnerski, operacje realizowane w partnerstwie oraz realizację operacji własnych. Tak zróżnicowany sposób wyboru operacji ma z jednej strony zapewnić, że będą to najlepsze operacje a z drugiej odpowiada na potrzeby zgłaszane podczas konsultacji społecznych. Operacje własne zaplanowane zostały ponieważ ze względu na swoje doświadczenie oraz zasięg działania LGD ma potencjał na realizację zadań istotnych z punktu widzenia całego obszaru. Operacje grantowe obejmować będą natomiast działania aktywizacyjne, integracyjne, włączające realizowane na terenie konkretnych gmin. Działające organizacje pozarządowe swym zasięgiem obejmują często teren jednej lub kilku miejscowości. Dlatego w ramach operacji grantowej LGD wybierze takie aktywności, które w największym stopniu wpisują się w założenia LSR oraz stanowić będą mogły „dobrą praktykę" na całym obszarze Wrzosowej Krainy. Priorytetowo traktowane będą, co będzie miało odzwierciedlenie w kryteriach wyboru, operacje partnerskie oraz operacje realizowane w partnerstwie. Zależy nam na promowaniu współpracy oraz łączeniu podmiotów zarówno z obszaru LGD oraz szukaniu partnerów poza obszarem LGD, ponieważ partnerstwo jest jednym z elementów, który pozwala uzyskać wartość dodaną w ramach podejścia LEADER. Odpowiedni dobór kryteriów wyboru operacji oraz ich spełnienie przez zaplanowane do realizacji projekty, pozwoli wybrać operacje, które w najwyższym stopniu zgodne będą z horyzontalnymi założeniami strategii oraz odpowiadać będą na zidentyfikowane potrzeby, a ich realizacja oparta zostanie o zidentyfikowany potencjał. Jednocześni przed organizowanymi konkursami prowadzone będą działania animacyjne mające na celu poinformowanie i przygotowanie do pozyskania środków potencjalnych beneficjentów oraz kojarzenia partnerów ze sobą oraz przygotowanie beneficjentów do realizacji operacji o charakterze innowacyjnym.

4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Tabela 15 Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR

1.0	**CEL 1**	**Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina”**			
2.0	**CEL OGÓLNY 2**	**Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego**			
Wskaźniki rezultatu dla celów		**Jednostka miary**	**stan początkowy**	**plan**	**Źródło danych/sposób pomiaru**
1.1	(R.37) Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	Liczba utworzonych miejsc pracy	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
1.2	(R.41) Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.	Liczba osób	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
2.1	(R.42) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	Liczba osób	0	~~600~~ 620	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
2.2	~~(R.40) Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi~~	~~Liczba strategii~~	~~0~~	~~18~~	~~Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu~~

Przedsięwzięcia		**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, operacja partnerska, operacja realizowana w partnerstwie itp.)**	**Wskaźniki produktu**				
			Nazwa	**Jednostka miary**	**Wartość**		Źródło danych/sposób pomiaru
					początkowa	końcowa	
1.1.	**Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego**	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Konkurs	Liczba stworzonych atrakcji turystycznych	Szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
1.2.	**Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej**	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju działalności gospodarczej	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Konkurs	Liczba powstałych zagród edukacyjnych	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu

		Konkurs	Liczba wspartych gospodarstw agroturystycznych	Szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Konkurs	Liczba operacji innowacyjnych	Szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
2.1	**Razem i aktywnie na rzecz rozwoju**	Grant	Liczba operacji realizowanych w partnerstwie	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
		Konkurs	Liczba projektów partnerskich	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Operacja własna/projekt partnerski	Liczba operacji promujących obszar LGD	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		~~Grant~~	~~Liczba opracowanych strategii SV~~	~~Szt.~~	~~0~~	~~18~~	~~Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu~~
		Grant/operacje własne	Liczba operacji aktywizacyjnych dla grup w niekorzystnej sytuacji, dla seniorów oraz dla osób do 25 roku życia	Szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Operacja własna	Liczba operacji innowacyjnych	Szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Operacja własna	Liczba operacji podnoszących świadomość bądź edukacyjnych	Szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu

Źródło: Opracowanie własne

Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia

Stowarzyszenie posiada Regulamin Pracy Rady, który określa sposób oceny i wyboru operacji. Ponadto w Regulaminie wskazano sposób postępowania w sytuacji zaistnienia potencjalnego konfliktu interesów. Uszczegółowieniem regulaminu są procedury osobne dla projektów konkursowych, operacji własnych i grantów, które regulować będą całą procedurę związaną z prowadzonymi przez LGD naborami wniosków. Wszystkie procedury będą upublicznione w biurze LGD oraz za pośrednictwem strony internetowej. Szczegółowe informacje o wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia zawarte zostały w rozdziale I.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Kryteria wyboru, określone zostały dla wszystkich operacji wskazanych w LSR w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne. Kryteria są więc powiązane z wnioskami z analizy potrzeb i potencjału obszaru. Dzięki powiązaniu kryteriów wyboru z analizą potrzeb i potencjału obszaru oraz wskazanymi w LSR celami, przyczynią się one bezpośrednio do wyboru operacji realizujących określone w LSR cele oraz wskaźniki produktu i rezultatu.

Każde z kryteriów posiadać będzie dodatkowy opis stanowiący jego szczegółową definicję, co pozwoli uniknąć wątpliwości podczas przyznawania punktacji w danym kryterium. Dzięki dookreśleniu w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości oraz opisowi zasad przyznawania punktów w przedziale minimum – maksimum, kryteria będą przejrzyste, obiektywne i mierzalne.

Zasady zmiany kryteriów:

1. Konieczność zmian kryteriów może wynikać w szczególności z następujących przyczyn:
- zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR;
- zmiany dokumentów programowych i wytycznych;
- uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą;
- wniosków wynikających z praktycznego stosowania kryteriów w procesie wdrażania LSR i przeprowadzonej przy udziale lokalnej społeczności ewaluacji LSR.

2. Procedura zmiany:

1) Zgłaszanie wniosków o zmianę lokalnych kryteriów wyboru wraz z pisemnym uzasadnieniem przez Radę/Członków LGD lub pracowników biura LGD – pisemny wniosek złożony za pośrednictwem biura LGD do Zarządu. W przypadku wniosku członków Rady wniosek powinno podpisać przynajmniej 5 członków Rady. W przypadku wniosku członków LGD wniosek powinno podpisać przynajmniej 15 członków LGD.

2) Na wniosek Zarządu pracownik biura LGD informuje społeczność lokalną o przystąpieniu do procesu zmian lokalnych kryteriów wyboru operacji poprzez zamieszczenie na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu procedury zmiany kryteriów wyboru operacji wraz z propozycją nowych. Osoby fizyczne i prawne z terenu LGD (mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje społeczne i jednostki reprezentujące sektor publiczny) mają prawo do wniesienia uwag w terminie do 7 dni od zamieszczenia informacji na stronie

internetowej. Każda uwaga/propozycja zmian zgłoszona w procesie konsultacji wymaga pisemnego uzasadnienia. Każda uwaga, która wpłynie w terminie powinna zostać przeanalizowana przez Zarząd i poddana dyskusji na posiedzeniu Zarządu poświęconemu zmianie lokalnych kryteriów wyboru operacji.
3) Zwołanie posiedzenia Zarządu na wniosek Prezesa Zarządu, nie później niż 3 miesiące po zgłoszeniu wniosku o zmianę lokalnych kryteriów wyboru operacji.
4) Dyskusja w sprawie zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji.
5) Decyzja w sprawie zmiany kryteriów.
a) podjęcie uchwały o zmianie wszystkich lub niektórych kryteriów (obowiązuje dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian przez właściwy podmiot),
- przygotowanie przez biuro LGD nowych kart oceny operacji w oparciu o zmienione kryteria wyboru;
b) odrzucenie proponowanych zmian w całości (dalsze obowiązywanie dotychczasowych kryteriów wyboru operacji).

3. Wskazanie, w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji oraz zasad jej oceny, a także operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR

Na etapie konsultacji oraz korzystając z Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 i Podręcznika Oslo Manual (międzynarodowego podręcznika metodologicznego badań statystycznych innowacji zalecanego w krajach OECD i UE) wypracowana została definicja innowacyjności dla obszaru LGD:

Definicja innowacyjności:

Innowacja to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszonego (udoskonalonego) produktu (wyrobu lub usługi), procesu, zastosowanie nowej technologii lub sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych na obszarze LGD ,,Wrzosowa Kraina''. Innowacyjność ma być rozumiana w kontekście obszaru, a wdrażane nowości lub zmiany powinny być innowacyjne na skalę obszaru całego LGD „Wrzosowa Kraina".
LGD przewiduje animowanie do stosowania rozwiązań innowacyjnych, które odbywać się będzie m.in. na szkoleniach oraz doradztwach indywidualnych z potencjalnymi beneficjentami. LGD będzie poprzez działania animacyjne mobilizować, inspirować, zachęcać do wdrażania innowacji we wszystkich planowanych operacjach wdrażanych w ramach wszystkich przedsięwzięć LSR.
Planuje się zastosowanie kryterium innowacji we wszystkich przedsięwzięciach określonych w LSR, zgodnie z zdiagnozowanymi potrzebami określonymi w trakcie konsultacji społecznych.
LGD będzie wdrażać innowacyjność poprzez wspieranie przedsiębiorców i ich kreatywnych pomysłów, rozwijanie Wrzosowego Forum Przedsiębiorczości, wspieranie nowych inicjatyw oraz premiowaniu wniosków, które spełniają kryterium. Oczekiwany wpływ innowacji na rozwój obszaru polega na wzbogaceniu obszaru o realnie ulepszone lub niewystępujące dotychczas produkty i usługi, w oparciu o nowe procesy, metody, inteligentne rozwiązania oraz wykorzystania istniejących zasobów lokalnych przyrodniczych, kulturowych, historycznych czy społecznych.
Sposób oceny innowacyjności:
Innowacyjność będzie oceniana na podstawie lokalnych kryteriów wyboru operacji. Wnioskodawca składający wniosek do LGD, powinien dołączyć załącznik pn., Innowacyjność projektu'' (dokument własny LGD, do pobrania na stronie www.wrzosowakraina.pl). Załącznik ten jest jednakowy dla wszystkich typów operacji składanych do LGD przez wnioskodawców. Brak załącznika skutkuje przyznaniem 0 pkt. za

kryterium Innowacyjność operacji.). Najwyżej punktowane będą projekty kreatywne, powstające w wyniku autorskiego pomysłu dotyczące nowych produktów, usług, procesów lub organizacji. Niżej punktowane będą projekty z innowacyjnością imitującą (tj. wzorowaną na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacjach, dotyczącą nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Projekty opierające się na innowacyjności pozornej nie otrzymają punktu.

Operacje realizowane w partnerstwie na obszarze LSR:

W LSR przewidziano kryterium wyboru „Partnerstwo" premiujące operacje realizowane w partnerstwie (z partnerami z obszaru LGD) oraz projekty partnerskie (z partnerami spoza obszaru LGD). Planuje się projekty partnerskie krajowe. Zarówno operacje w partnerstwie, jak i projekty partnerskie będą miały na celu wymianę doświadczeń, projektowanie wspólnych działań i znajdowanie wspólnych rozwiązań problemów zidentyfikowanych w LSR właściwych dla partnerów. Realizacja ww. projektów prowadzić będzie do zaspokojenia stwierdzonych w analizie obszaru potrzeb oraz wskazywać korzyści tej współpracy. Biura LGD realizować będzie systematyczne działania informacyjne oraz animacyjne mające na celu identyfikację zainteresowanych podmiotów oraz ich przygotowanie do złożenia w ramach ogłaszanych konkursów operacje realizowane w partnerstwie (z partnerami z obszaru LGD) oraz projekty partnerskie (z partnerami spoza obszaru LGD). Działania te to, organizowanie spotkań informacyjnych, specjalny formularz zgłoszeniowy na stronie LGD czy systematyczna informacja przekazywana za pośrednictwem narzędzie elektronicznych – mail czy social media.

4. Informacja o realizacji projektów grantowych, ~~w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village)~~ i operacji własnych, a także operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR

W ramach wdrażania LSR planujemy realizację ~~2~~ 1 operacji grantowej oraz 5 operacji własnych. Ponadto planowane są do realizacji operacje w partnerstwie (operacja w partnerstwie – obejmująca co najmniej 2 partnerów z obszaru LGD) oraz projekt partnerski – z udziałem partnera krajowego spoza obszaru objętego LSR – LGD zachęcać będzie podmioty z obszaru objętego LSR do współpracy oraz zapewni pomoc w poszukiwaniu i kojarzeniu partnerów. Biuro LGD prowadzić będzie działania animacyjne mające na celu kojarzenie partnerów. Wybór operacji przebiegać będzie zgodnie z zasadami opisanymi w Regulaminie Pracy Rady oraz w procedurach dot. wyboru poszczególnych operacji. Poniższa tabela zawiera informacje o planowanych do realizacji projektach grantowych, operacjach własnych oraz operacjach ~~w~~ partnerskich z partnerami z poza obszaru LSR.

Operacje partnerskie z partnerami z poza obszaru LGD: **W ramach przedsięwzięcia 2.1. „Razem i aktywnie na rzecz rozwoju"**
Realizowana będzie we współpracy z podmiotem z poza obszaru LGD operacja dotycząca rozwoju systemu promocji marki lokalnej, także pośród lokalnej społeczności lub innych działań związanych z podnoszeniem świadomości obywatelskiej.

Operacje własne: **W ramach przedsięwzięcia 2.1. „Razem i aktywnie na rzecz rozwoju"**
Operacja dotycząca działań promujących obszar „Wrzosowej Krainy" i rozwój marki lokalnej, także pośród lokalnej społeczności.

Operacja skierowana do mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych z obszaru LGD dotycząca ~~wykorzystania e-sportu do wykorzystania, edukacji oraz podnoszenia świadomości uczestników.~~ promowania różnorodnych form aktywności, które sprzyjają integracji uczestników oraz podnoszą ich świadomość w zakresie dbania o własne bezpieczeństwo i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym.
Operacja skierowana do ~~ludzi młodych i~~ mieszkańców w tym ludzi młodych z obszaru LGD dotycząca podnoszenia świadomości obywatelskiej, kompetencji liderskich oraz wykorzystanie narzędzi cyfrowych ~~do~~ w działaniach z zakresu ~~wspierających~~ budowania odporności społecznej. ~~e-obywatela~~
Operacja skierowana do mieszkańców obszaru, szczególnie przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji, seniorów oraz ludzi młodych, dotycząca działań edukacyjnych, aktywizacyjnych i włączających z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.
Operacja mająca na celu aktywizację, włączenie społeczne mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem seniorów oraz podnoszenie ich kompetencji. Wsparte będą takie działania jak np. bezpieczny i aktywny mieszkaniec Wrzosowej Krainy, podnoszenie kompetencji cyfrowych i cyberbezpieczeństwo.

Projekty grantowe: **W ramach przedsięwzięcia 2.1. „Razem i aktywnie na rzecz rozwoju”**
~~Projekt grantowy dotyczący przygotowania koncepcji inteligentnych wsi (po 2 na każdą z 9 gmin czyli 18 koncepcji).~~
Projekt grantowy dotyczący wsparcia aktywizacji i podnoszenia kompetencji mieszkańców obszaru, w tym liderów lokalnych i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Realizowane będą działania aktywizujące, promujące lokalne dziedzictwo, integrujące, edukacyjne oraz działania wspierające budowanie odporności społecznej.

Rozdział VIII Plan działania

1. Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągania poszczególnych celów i wskaźników wskazująca czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR

Cele i przedsięwzięcia, których realizacja rozpocznie się w 2025 roku zaplanowane zostały tak aby do końca 2027 r. zrealizowane zostały wszystkie zaplanowane konkursu. Pozwoli to na szybsze wykorzystanie zaplanowanych środków i osiągnięcie wskaźników, a jednocześnie zapewni ewentualny zapas czasowy na zaplanowanie wykorzystania oszczędności, które mogą powstać na skutek różnych okoliczności. Taki podział wynika z doświadczeń we wdrażaniu poprzedniej LSR. Konkursy na przedsięwzięcia w ramach jednego celu realizowane będą komplementarnie. Szczegółowy plan działania stanowi załącznik nr 2 do strategii, ujęto w nim również działania skierowane do grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów i ludzi młodych. W planie działania ujęto również operacje realizowane w partnerstwie, projekt partnerski oraz operacje o charakterze innowacyjnym.

2. Kamienie milowe realizacji LSR

Proces wdrażania LSR przewidziany jest na trzy okresy. Pierwszy to okres od 2024r. do końca 2025r. (etap początkowy – realizacja pierwszych konkursów), drugi okres od początku 2026r. do końca 2027r. (właściwy etap wdrożeniowy – w tym etapie powinna zostać zakontraktowana większość środków), a trzeci to lata 2028-2029 (etap końcowy – w ramach niego zakontraktowane zostaną powstałe oszczędności oraz kończyć będzie się realizacja wspartych operacji). Podział ten wynika z konieczności realizacji kamieni milowych określonych w umowie ramowe.

Rozdział IX Plan finansowy LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest planem jednofunduszowym, a to oznacza, że będzie ona finansowana w całości z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PS WPR.

Wysokość planowanego wsparcia na wdrażanie LSR jest zgodna z załącznikiem nr 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR „Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR" w kwocie 2 750 000,00 euro, zgodnie z liczbą mieszkańców obszaru objętego LSR. Wsparcie na zarządzanie strategią, jej monitorowanie i ewaluację oraz jej animowanie, w tym ułatwianie wymiany między zainteresowanymi stronami wynosi 612 500,00 euro. Szczegółowy budżet stanowi **załącznik nr 3** do strategii, ujęto w nim również działania skierowane do grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów i ludzi młodych. W planie działania ujęto również operacje realizowane w partnerstwie, projekt partnerski oraz operacje o charakterze innowacyjnym. Szczegółowy budżet w podziale na wdrażanie i zarządzanie stanowi **załącznik 3 do LSR** natomiast Plan wykorzystania budżetu w latach i osiąganie kamieni milowych w ukazuje **załącznik nr 4 do LSR**.

W związku z realizacją konkursów tematycznych bardzo istotną kwestią jest powiązanie realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć z budżetem. Największe środki finansowe przeznaczone są na działania, które podczas konsultacji społecznych wskazane zostały jako priorytetowe, czyli rozwój oferty turystycznej oraz na rozwijanie i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości w zakresie marki lokalnej, ale

również operacje aktywizacyjne i włączające skierowane do ludzi młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji.

Przewidujemy również inne potencjalne źródła finasowania przedsięwzięć wynikających z LSR. Jednym z takich programów jest program Działaj Lokalnie, który jest programem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowanym przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce we współpracy z Ośrodkiem Działaj Lokalnie – Stowarzyszenie LGD „Wrzosowa Kraina". W ramach Programu Działaj Lokalnie, każdego roku ogłaszany jest konkurs na projekty do realizacji na terenie Stowarzyszenia LGD "Wrzosowa Kraina". Do składania wniosków zapraszamy wszystkie organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne z terenu gmin: Bolesławiec – gm. wiejska, Chocianów, Chojnów – gm. wiejska, Gromadka, Kunice, Lubin – gm. wiejska, Miłkowice, Przemków oraz miasto Chojnów.

W ramach programu Działaj Lokalnie wspierane będą m.in. projekty, które inicjują współpracę mieszkańców na rzecz dobra wspólnego, w tym ludzi młodych i seniorów. Konkurs jest prowadzony z myślą o organizacjach pozarządowych, lokalnych instytucjach oraz grupach nieformalnych, które podejmują wspólny wysiłek, aby w ich społecznościach żyło się lepiej. Przypuszczalnie z tego programu realizowanych będzie około 10-20 projektów rocznie skierowanych do wyżej wymienionych grup. Wspierane w ramach Programu „Działaj Lokalnie" będą działania tożsame z założeniami przedsięwzięcia 2.1 „Razem i aktywnie na rzecz rozwoju".

Dodatkowo planujemy starać się o środki na realizację Przedsięwzięć z Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDS) 2021 – 2027. Z tego Programu starać się będziemy o środki na realizację następujących przedsięwzięć:

1.2. Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego - Priorytet FEDS.05 Fundusze Europejskie na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie FEDS.05.02 Kultura i turystyka, Typ 5.2.B Infrastruktura rowerowa sprzyjająca rozwojowi ruchu turystycznego.
2.2. Włączenie społeczne młodzieży, seniorów oraz grup w niekorzystnej sytuacji – Priorytet FEDS.07 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie FEDS.07.05 Aktywna integracja, Typ 7.5.A Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczonych społecznie, Typ 7.5.E Inicjatywy lokalne w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

ROZDZIAŁ X MONITORING I EWALUACJA

Ogólna charakterystyka zasad i procedur dokonywania ewaluacji oraz monitorowania:

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Proces monitoringu będzie obejmować:

a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na:

- analizie stopnia osiągania założonego budżetu oraz mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, szczególnie dotyczyć to będzie grantobiorców w

ramach projektu grantowego,

b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Funkcjonowanie LGD powinno być na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD.

Ważne, aby proces ewaluacji uwzględniał również podejście partycypacyjne, tj. angażował społeczność lokalną w proces ewaluacji.

Podziału na poszczególne rodzaje ewaluacji dokonujemy ze względu na moment, w którym ewaluacja jest realizowana, poziom, którego dotyczy, oraz sposób jej organizacji. Podstawowym podziałem jest klasyfikacja według momentu realizacji w cyklu interwencji publicznej, w którym ewaluacja jest podejmowana. W przypadku wdrażania LSR planujemy dokonać ewaluacji on – going oraz ex – post.

Sposób wykorzystania wyników:

Zadaniem przeprowadzonego monitoringu i ewaluacji jest ocena stopnia wdrażania założeń LSR. Uzyskane dane mają sygnalizować o ewentualnych przeszkodach, barierach czy problemach, które mogą mieć istotny wpływ na wdrażanie LSR. Wyniki z ewaluacji oraz analizy danych monitoringowych wykorzystywane będą do:

- ✓ Informowania społeczności lokalnej i pozostałych interesariuszy o stopniu osiągnięcia zaplanowanych celów i wskaźników, wykorzystania środków finansowych, sukcesach i porażkach w realizacji LSR;
- ✓ Procedury aktualizacji strategii. W przypadku gdy analiza danych monitoringowych i ewaluacja wykażą zapóźnienia w procesie wdrażania, pojawienie się problemów i barier wymagających interwencji to stanowić to będzie podstawę i uzasadnienie do uruchomienia procedury aktualizacji strategii. Aktualizacja ta dotyczyć może jednego (m.in. kryteriów wyboru operacji) lub kilku elementów (celów, przedsięwzięć, wskaźników, budżetu) strategii.

Ewaluacja funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju obejmować będzie:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

Ewaluacja będzie służyć jako źródło wiedzy pozwalającej poprawić proces planowania interwencji publicznych na poziomie lokalnym. Wyniki ewaluacji będą też sposobem na rozliczenie efektów strategii przed społecznością lokalną.

Istotną rolą ewaluacji jest również to, by w ocenie efektów LSR poza obiektywnymi danymi uwzględnić subiektywne opinie zróżnicowanej grupy przedstawicieli społeczności lokalnej, która była adresatem wsparcia i to z jej perspektywy efekty powinny być odczuwane.

Obszary badawcze:

Obszary badawcze uszczegóławiają cele i komunikują jaką wiedzę powinniśmy posiadać w procesie ewaluacji. Przykładowe obszary:

- Ocena wpływu na główny cel LSR
- Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Przedsiębiorczość
- Turystyka i dziedzictwo kulturowe
- Grupy w niekorzystnej sytuacji (w tym seniorzy i ludzie młodzi do 25 lat)
- Innowacyjność
- Projekty partnerskie
- Ocena funkcjonowania LGD
- Ocena procesu wdrażania
- Wartość dodana podejścia LEADER

Kryteria ewaluacji:

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniu to:

- **skuteczność** – ocena na ile efektywne są działania w zakresie osiągania celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD w zakresie prowadzonych działań.
- **użyteczność** – ocena stopnia zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, które zdefiniowane zostały w LSR czy na etapie jej wdrażania.
- **trafność –** ocena w jakim stopniu przyjęte cele i założenia strategii są zgodne z potrzebami odbiorców, tj. głównie beneficjentów korzystających ze środków w ramach ogłaszanych naborów.
- **efektywność –** ocena w jakim stopniu poniesione nakłady są ekonomiczne i zapewniają trwałość zrealizowanych działań, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu działań LGD na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

Techniki i narzędzia badawcze:

Podczas prowadzenia badań zastosowana zostanie metoda triangulacji, tj. zbierania danych za pomocą dwóch lub większej liczby metod. Może ona obejmować również triangulację danych, badaczy, teorii. W badaniu zastosowana zostanie triangulacja metod, tj. zastosowane zostaną metody ilościowe oraz jakościowe.

Narzędzia ilościowe będą miały na celu głównie ewaluację procesu i procedur związanych z wyborem beneficjentów do realizacji operacji oraz uwarunkowań związanych z realizacją tych operacji. Posłużą również wskazaniu kierunków dalszego rozwoju obszaru. Natomiast narzędzia jakościowe pozwolą przyjrzeć się procedurą od strony podmiotu dokonującego wyboru operacji oraz w sposób kompleksowy dokonać oceny stanu obszaru LGD i wskazać priorytetowe kierunku rozwoju/aktywności na kolejne lata.

Przykładowe narzędzia ilościowe:

1. **Ankieta CAWI** (ang. *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW);
2. **Desk reaserch** (analiza danych zastanych) – analiza danych wytworzonych przez LGD podczas wdrażania LSR;

Przykładowe narzędzia jakościowe:

1. **Wywiad FGI** (Zogniskowany wywiad grupowy);
2. **Wywiady IDI i TDI** (Indywidualny wywiad pogłębiony – bezpośredni oraz telefoniczny);
3. **Panel dyskusyjny** z kluczowymi członkami LGD służący weryfikacji wniosków płynących z badań.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1: Cele i przedsięwzięcia
Załącznik 2: Plan działania
Załącznik 3: Budżet LSR
Załącznik 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

Załącznik 5: Doświadczenie członków LGD w realizacji operacji w ramach LSR
Załącznik 6: Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR oraz wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji
Załącznik 7: Wykaz miejscowości PPGR na obszarze LGD Wrzosowa Kraina

LITERATURA

Akty normatywne:
1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;
2. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943.);
3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030;
4. Program Fundusze Europejskich dla Dolnego Śląska 2021-2027;
5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
6. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku);
7. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027;
8. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027;
9. Strategia Rozwoju 2021-2025 Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej.

Publikacje:
1. „Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014 – 2020” (wydanie III uzupełnione i zaktualizowane), Warszawa 2015;
2. Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju wykonany przez EGO – Evaluation for Government Organizations S. C. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 2017 r.

SPIS TABEL

Tabela 1 Forma prawna Stowarzyszenia LGD „Wrzosowa Kraina”.
Tabela 2 Reprezentatywność LGD
Tabela 3 Reprezentanci sektorów oraz grup interesów w organie decyzyjnym
Tabela 4 Liczba osób zameldowanych na stałe oraz gęstość zaludnienia - stan na 31.12.2020 r.

Tabela 5 Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR oraz wielkość obszaru objętego LSR Wrzosowa Kraina - stan na 31.12.2020 r
Tabela 6 Informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.
Tabela 7 Najważniejsze potrzeby obszaru LSR
Tabela 8 Stopa bezrobocia (wartość %)
Tabela 9 Wskaźnik ''G'' dla obszaru LGD Wrzosowa Kraina
Tabela 10 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności
Tabela 11 Liczba osób korzystających z noclegów
Tabela 12 Liczba udzielonych noclegów
Tabela 13 Liczba obiektów świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne
Tabela 14 Cele i przedsięwzięcia z podziałem na ich źródła finansowania oraz przypisanymi wskaźnikami
Tabela 15 Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR
Tabela 16 Powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Mapa z podziałem administracyjnym LGD „Wrzosowa Kraina” (oprac. własne)
Rysunek 2 Struktura celów i przedsięwzięć Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Wrzosowa Kraina” na lata 2023-2027

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Procentowy udział metod partycypacyjnych w tworzeniu LSR
Wykres 2 Podział struktury mieszkańców obszaru wg grup wiekowych (2020r.)
Wykres 3 Zestawienie prowadzonej działalności gospodarczej na obszarze LGD Wrzosowa Kraina
Wykres 4 Bezrobocie według płci na terenie LGD ,,Wrzosowa Kraina’’
Wykres 5 Udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym na terenie LGD ,,Wrzosowa Kraina’’
Wykres 6 Wykaz organizacji pozarządowych na obszarze LGD

Załącznik nr 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w euro)	Przedsięwzięcia w ramach **Cel 1. Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej „Wrzosowa Kraina”.**	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt gran , operacja własna, animacja itp.)
1 100 000	**1.1. Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa lokalnego**	Jednostki sektora finansów publicznych Turyści odwiedzający region i korzystający z oferty turystycznej i gastronomicznej, mieszkańcy	Konkurs, animacja
1 027 500	**1.2. Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej**	Podmioty gospodarcze działające w branży turystycznej oraz okołoturystycznej, osoby fizyczne chcące rozpocząć działalność w branży turystycznej oraz okołoturystycznej Rolnicy zainteresowani rozwojem pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych Turyści odwiedzający region i korzystający z oferty turystycznej i gastronomicznej, mieszkańcy	Konkurs, animacja
Budżet (w euro)	Przedsięwzięcia w ramach **Cel 2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego.**	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt gran , operacja własna, animacja itp.)
622 500	**2.1. Razem i aktywnie na rzecz rozwoju**	Organizacje pozarządowe Społeczność lokalna, organizacje pozarządowe, lokalni liderzy, grupy w niekorzystnej sytuacji, seniorzy, ludzie młodzi	Konkurs, operacje własne, granty, anim projekty partnerskie, projekty w partnerstwie

Załącznik 2: Plan działania

CEL	Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1. Rozwój oferty turystycznej oraz marki lokalnej ,,Wrzosowa Kraina''														
Przedsięwzięcie 1.1 Infrastruktura na rzecz turystyki i dziedzictwa	1.1.1 Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury	0	0%	0	0	3	60%	2	40%	5	100%	0	100%	PS WPR
	1.1.2 Liczba stworzonych atrakcji turystycznych	0	0%	0	0%	1	50%	1	100%	2	100%	0	100%	
Przedsięwzięcie 1.2 Wsparcie przedsiębiorczości w zakresie turystyki oraz marki lokalnej	1.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	0	0%	0	0%	4	50%	4	50%	8	100%	0	100%	
	1.2.2 Liczba operacji polegających na rozwoju działalności gospodarczej	0	0%	0	0%	3	50%	3	50%	6	100%	0	100%	
	1.2.3 Liczba powstałych zagród edukacyjnych	0	0%	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	0	100%	
	1.2.4. Liczba wspartych gospodarstw agroturystycznych	0	0%	0	0%	1	50%	1	50%	2	100%	0	100%	
	1.2.5 Liczba operacji innowacyjnych	0	0%	0	0%	2	50%	2	50%	4	100%	0	100%	
1.1	(R.37) Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0		2		4		2		0		0		PS WPR

1.2	(R.41) Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR.	0		0		600		400		0		0		PS WPR
C.2. Aktywizacja społeczności lokalnej na rzecz wzmocnienia kapitału lokalnego														
Przedsięwzięcie 2.1 Razem i aktywnie na rzecz rozwoju	2.1.1. Liczba operacji realizowanych w partnerstwie	0	0%	0	0%	1	50%	0	100%	1	100%	0	100%	PS WPR
	2.1.2. Liczba projektów partnerskich	0	0%	0	0%	1	50%	0	100%	1	100%	0	100%	
	2.1.3 Liczba operacji promujących obszar LGD	0	0%	0	0%	1	50%	1	50%	2	100%	0	100%	
	~~2.1.4. Liczba opracowanych strategii SV~~	~~0~~	~~0%~~	~~0~~	~~0%~~	~~9~~	~~50%~~	~~9~~	~~50%~~	~~18~~	~~100%~~	~~0~~	~~100%~~	
	2.1.5. Liczba operacji aktywizacyjnych dla grup w niekorzystnej sytuacji, do seniorów oraz do osób do 25 roku życia	0	0%	0	0%	5	50%	0	100%	5	100%	0	100%	
	2.1.6. Liczba operacji innowacyjnych	0	0%	0%	0%	1	50%	0	100%	1	100%	0	100%	
	2.1.7. Liczba operacji podnoszących świadomość bądź edukacyjnych	0	0%	0	0%	4	50%	0	100%	4	100%	0	100%	
2.1	(R.42) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego													PS WPR

		0		0		400		200		0		0		
2.2	(R.40) Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi	0		9		9		0		0		0		PS WPR

Załącznik 3: **Budżet LSR**

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. B rozporządzenia nr 2021/1060)	2 750 000,00	0,00	0,00	**2 750 000,00**
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	612 500,00	0,00	0,00	**612 500,00**
Razem	**3 362 500,00**	**0,00**	**0,00**	**3 362 500,00**

** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.*
*** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”*

Załącznik nr 4 : Plan wykorzystania budżetu LSR

Fundusz	Środki zakontraktowane (w euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0	0%	1 430 000	55%	0	55%	2 268 750	82,50%	2 750 000	100%	0	100%	0	100%
EFS+														
EFRR														
Razem	0	0%	1 430 000	55%	0	55%	2 268 750		2 750 000	100%	0	100%	0	100%

Załącznik nr 5. Doświadczenie członków LGD w realizacji operacji w ramach LSR

Lp.	Imię i nazwisko/ Nazwa członka	Źródło finansowania	Działanie	Nazwa zrealizowanego projektu
1	Gmina Chocianów	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- Remont dachu budynku sportowo- socjalnego w Chocianowie
			Odnowa i rozwoju wsi	- Modernizacja i rozbudowa Wiejskiego Ośrodka Kultury w Parchowie
		PROW 2014-2020	19.2	- Budowa placów zabaw w Chocianowie
2	Gmina Chojnów	PROW 2007-2013	Odnowa i Rozwój Wsi	- Remont świetlic wiejskich w miejscowości Krzywa, Starym Łomie, Dobroszowie, Biskupinie
			Małe Projekty	- Zakup strojów oraz instrumentu muzycznego dla zespołu folklorystycznego Albinki ze Strupic
		PROW 2014-2020	19.2	- Przebudowa nawierzchni drogi gminnej w Rokitkach w Gminie Chojnów
3	Gmina Przemków	PROW 2007-2013	Odnowa i Rozwój Wsi	- Remont budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Krępa
			Małe Projekty	- Lato w mieście – zostań mistrzem własnego ciała – jako forma wspierana aktywności mieszkańców z Gminy Przemków
		PROW 2014-2020	19.2	- Przebudowa dróg gminnych w Gminie Przemków obejmująca ul. Akacjową i Topolową -aktywizacja społeczności lokalnej poprzez przebudowę stadionu miejskiego w Przemkowie
4	Gmina Bolesławiec	PROW 2007-2013	Odnowa i Rozwój Wsi	- Budowa boisk wielofunkcyjnych o nawierzchni poliuretanowej oraz placu zabaw we wsi Żeliszów
			Małe Projekty	- Opracowanie i wydanie przewodnika historycznego pt. Dzieje Nadbobrzańskiej Gminy Bolesławiec
		PROW 2014-2020	19.2	- Budowa sali zebrań we wsi Kozłów
5	Gmina Lubin	PROW 2007-2013	Odnowa i Rozwój Wsi	-Rewitalizacja szaty roślinnej parków zabytkowych gminy Lubin położonych w Gorzelinie, Miłoradzicach, Raszowej i Siedlcach
			Małe Projekty	- Album walorów kulturowych i przyrodniczych – Gmina Lubin w Obiektywie
		PROW 2014-2020	19.2	- Rewitalizacja Zabytkowego Parku w Niemstowie
6	Gmina Gromadka	PROW 2007-2013	Odnowa i Rozwój Wsi	- Remont dachu świetlicy wiejskiej we wsi Wierzbowa -Rozbudowa instalacji oświetlenia dróg, ulic i parków w gminie Gromadka
		PROW 2014-2020	19.2	- Budowa obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w Gminie Gromadka, wsie: Różyniec, Pasternik, Wierzbowa, Krzyżowa"
7	Miasto Chojnów	PROW 2014-2020	19.2	- Rewitalizacja parku piastowskiego w Chojnowie
8	Gmina Miłkowice	PROW 2014-2020	19.2	-budowa obiektów małej architektury rekreacyjnej w miejscu publicznym - plac zabaw i siłownia plenerowa przy ul. Kopernika w Miłkowicach
9	Gmina Kunice	PROW 2014-2020	19.2	-Miejsce rekreacyjno-turystyczne w Spalonej (ścieżka pieszo-rowerowa) - Budowa promenady w Kunicach

10	Regionalne Centrum Kultury w Chocianowie	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- VII Dzień Jagody -Zajęcia choreograficzne dla zespołów folklorystycznych „Wrzos” i „Echo”
		PROW 2014-2020	19.2	- Wzmocnienie kapitału społecznego uczniów i instruktorów Ogniska Muzycznego działającego przy RCK – projekt grantowy
11	Stowarzyszenie Ochrony Krajobrazu w Borach Dolnośląskich	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz promocja Wrzosowej Krainy poprzez wydanie i opracowanie książki kucharskiej
12	Fundacja Gramineae	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- Rozwój turystyki na obszarze LGD poprzez promocję ekomuzeów Wrzosowej Krainy
		PROW 2014-2020	19.2	- Inkubator Przetwórstwa Lokalnego - Publikacja edukacyjno - promocyjna " Kulinarne dziedzictwo Wrzosowej Krainy – projekt grantowy
13	Leokadia Szkutnik	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- Budowa stanowisk wędkarskich
		PROW 2014-2020	19.2	- Poprawa jakości infrastruktury sportowej - Rozwój bazy noclegowej
15	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu	PROW 2007-2013	Małe Projekty	- Święto wrzosu
		PROW 2014-2020	19.2	- Przebudowa budynku gminnego ośrodka kultury i biblioteki w gromadce"

Załącznik 6: Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR oraz wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

Metoda partycypacji	Wnioski z partycypacji	Kluczowy etap planowania LSR na poziomie którego wykorzystano wnioski	Wyniki analizy wniosków
Ankieta internetowa na stronie www. (Analiza potencjału obszaru objętego LSR) Termin realizacji: Wrzesień 2022 – maj 2023 Liczba uczestników: 105	Działania partycypacyjne (ankiety, fiszki, spotkania) dotyczyły takich zagadnień jak: 1. Analiza barier i atutów rozwoju obszaru; 2. Oceny jakości życia na obszarze; 3. Wskazania priorytetowych kierunków rozwoju; 4. Wskazania priorytetowych grup docelowych realizacji strategii; 5. Preferowane formy wsparcia; 6. Wypracowaniu wskaźników dla celów i przedsięwzięć wraz z budżetem 7. Określeniu lokalnych kryteriów wyboru operacji 8. Określeniu grup w niekorzystnej sytuacji i docelowych działań planowanych w LSR 9. Potrzeby dzieci i młodzieży 10. Kierunki rozwoju i kształcenia pozaszkolnego, zapotrzebowanie edukacyjne 11. Potrzeby seniorów 12. Określenie grup w niekorzystnej sytuacji w dostępie do lokalnego rynku pracy 13. Określenie grup w niekorzystnej sytuacji w lokalnym życiu społecznym 14. Problemy dotyczące tych grup 15. Wybór kluczowych kierunków wsparcia dla tych grup 16. Zapotrzebowania pracodawców na nowych pracowników 17. Ocena potrzeb szkoleniowych pracowników 18. Ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej	1. Diagnoza i analiza potrzeb i potencjału LSR 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienia wskazanych barier i atutów w analizie potrzeb i potencjału LSR i analizie problemów wskazanych w diagnozie - uwzględnienia wskazanych priorytetów rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji - wybór grup docelowych i priorytetowych kierunków wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji - realizację operacji na rzecz seniorów w zakresie: włączenia społecznego, cyfrowego lub innym - wskazania narzędzi i metod komunikacji preferowanych przez usługodawców turystycznych wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji - potrzeby realizacji operacji na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym integrujących, animujących
Fiszki projektowe stale dostępne na stronie internetowej Stowarzyszenia LGD Wrzosowa Kraina			
Konsultacje ze społecznością lokalną (Spotkanie w każdej z gmin wchodzących w skład LGD – 9 spotkań) Termin realizacji: czerwiec 2022 Liczba uczestników: 99			

	19. Określenie atutów i barier w rozwoju branży turystycznej 20. Problemy dotyczące lokalnego rynku pracy i rozwoju oferty turystycznej 21. Wybór kluczowych celów i kierunków wsparcia dla branży turystycznej 22. Potrzeby i problemy lokalnej młodzieży 23 Wskazanie zapotrzebowania na dodatkowe formy kształcenia i aktywizacji 24. Wybór kluczowych celów i kierunków wsparcia dla młodzieży Pisma miały za zadanie wskazać obszary w gminach, gdzie dawniej występowały tereny Państwowych Gospodarstw Rolnych, Spółdzielni Kółek Rolniczych oraz Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej. Informacje uzyskane z pism pozwoliły ocenić obszar LSR i przewidzieć preferencje dla operacji realizowanych na obszarach o niekorzystnych wskaźnikach ekonomicznych i demograficznych.		
Zespół roboczy (Pięć spotkań grupy roboczej ds. Lokalnej Strategii Rozwoju) Termin realizacji: czerwiec 2022 – luty 2023 Liczba uczestników: I spotkanie – 19 osób II spotkanie – 18 osób III spotkanie – 18 osób IV spotkanie – 15 osób V spotkanie – 6 osób			
Posiedzenie organów władzy LGD ,,Wrzosowa Kraina'' ds. Lokalnej Strategii Rozwoju Termin realizacji: październik 2022, luty 2023 Liczba uczestników: I spotkanie – 15 osób II spotkanie – 6 osób			
Spotkania warsztatowe z przedstawicielami placówek oświatowych Termin realizacji: luty 2023 Liczba uczestników: 13 osób			
Spotkania warsztatowe z przedstawicielami środowiska senioralnego Termin realizacji: luty 2023 Liczba uczestników: 17 osób			
Pisma konsultacyjne skierowane do gmin i Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa			
Ankieta (Z przedstawicielami Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy) Termin realizacji: lipiec 2022 Liczba uczestników: 5			
Punkt informacyjno-konsultacyjny online Termin realizacji: kwiecień – maj 2023 Liczba uczestników: 17			
Ankieta (Badanie opinii przedsiębiorców) Termin realizacji: luty 2023 r. Liczba uczestników: 205			
Ankieta			

(z przedstawicielami branży turystycznej) Termin realizacji: luty 2023r. Liczba uczestników: 150			
Ankieta (sondaż opinii młodzieży na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju) Termin realizacji: listopad 2022 Liczba uczestników: 101			

Załącznik 7: Wykaz miejscowości PPGR na obszarze LGD Wrzosowa Kraina

Wykaz miejscowości PPGR na obszarze LGD Wrzosowa Kraina				
Gmina	**Ilość miejscowości**	**Ilość miejscowości PPGR**	**% miejscowości PPGR**	**Wyszczególnienie**
Bolesławiec	32	17	53,13%	Bolesławice, Bolesławiec-4, Dobra, Golnice, Kraszowice, Kraśnik Dolny, Kraśnik Górny, Kruszyn, Nowa, Nowa Wieś, Nowe Jaroszowice, Ocice, Otok, Rakowice, Stare Jaroszowice, Suszki, Łąka
Chocianów	14	10	71,43%	Brunów, Chocianowiec, Jabłonów, Michałów, Obręb 1, Obręb 2, Obręb 3, Parchów, Pogorzeliska, Raków, Szklary Dolne, Trzebnice, Żabice
Chojnów	23	20	86,96%	Biała, Biskupin, Budziwojów, Czernikowice, Goliszów, Groble, Jaroszówka, Jerzmanowice, Konradówka, Krzywa, Michów, Niedźwiedzice, Okmiany, Osetnica, Pątnów, Rokitki, Stary tom, Strupice, Witków, Zamienice,
Gromadka	11	8	72,73%	Gromadka, Krzyżowa, Modła, Nowa Kuźnia, Osła, Pasternik, Patoka, Wierzbowa
Kunice	11	10	90,91%	Bieniowice, Golanka Górna, Grzybiany, Jaśkowice Legnickie, Kunice, Miłogostowice, Piotrówek, Patnów Legnicki, Rosochata, Spalona,
Lubin	32	28	87,50%	Buczynka, Bukowna, Chróstnik, Czerniec, Dąbrowa Górna, Gorzelin, Gorzyca, Krzeczyn Mały, Krzeczyn Wielki, Księginice, Kłopotów, Lipiny (arch), Lisiec, Miroszowice, Miloradzice, Miłosna, Niemstów, Obora, Obręb 10, Obręb 11, Obręb 2, Obręb 3, Obręb 4, Obręb 6, Obręb 7, Obręb 8, Obręb 9, Osiek, Pieszków, Raszowa, Raszowa Mała, Raszówka, Siedlce, Składowice, Szklary Górne, Ustronie, Zimna Woda
Miłkowice	16	13	81,25%	Gniewomirowice, Goślinów, Grzymalin, Jakuszów, Jezierzany, Kochlice, Lipce, Miłkowice, Pątnówek-Bobrów, Rzeszotary, Siedliska, Studnica, Ulesie,

Przemków	11	8	72,73%	Jakubowo Lubińskie, Jędrzychówek, Ostaszów, Przemków, Wilkocin, Wysoka, Łąkociny, Łężce
Chojnów	1	1	100,00%	Obręb 3, Obręb 4, Obręb 5, Obręb 6,
LGD Wrzosowa Kraina	**151**	**115**	76,16%	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KOWR (02.2022)